

KAPITALIZMUS — MUNKANÉLKÜLISÉG

Az 1930-as év rossz konjunkturát hozott a világkapitalizmusnak. A rossz konjunktura kielezte a kapitalisztikus termelés válságtüneteit, így a munkanélküliség is emelkedett. Megbízható számadatok a munkanélküliség méreteiről nincsenek, a polgári statisztika a kapitalizmus érdekeit szolgálja. Nem foglalja magában a mezőgazdasági munkásságot, az ifjumenekesek jelentékeny részét, a részleges munkanélkülieket; a szakszervezetek nyilvántartása sem teljes. De a munkanélküliség hatalmas méreteiről képet alkothatunk magunknak azokból a számításokból, amelyek a munkanélküliek számát 1930 januárjában a kapitalisztikus termelés egész területén körülbelül 17—18 millióra becsülik. Ebből a számból azonban hiányzik Kína és India, ahol a munkanélküli munkások száma szintén néhány millióra tehető. Ezt a számot még a családtagok átlagszámával kellene megszoroznunk, hogy fel tudjuk becsülni azokat a reménytelen nyomorban élő roppant tömegeket, amelyeket a kapitalizmus még munkával sem tud ellátni.

A munkanélküliség nálunk, Magyarországon is növekvőben van: számuk kb. 300.000-re, vagy ennél is többre tehető. Fokozza az 1930-as év rosszabbodó konjunkturája (a nehéziparban, gépiparban stb. csökken a termelés), fokozza a mezőgazdasági válság. Fokozza az egész mai magyar gazdaságpolitika a maga vám- és adórendszerével, a reakciós, félfundális szellemével, amely még a kapitalizmus szempontjából sem észszerű.

De növekvő munkanélküliséget látunk a fejlett kapitalizmus országában is.

Németországban a munkanélküliek száma meghaladja a 3 milliót. A folyó év rossz konjunkturája e számot növeli. A Nemzetközi Acéltröszt (Int. Rohstahlgemeinschaft) a termelést 10%-al csökkentette, hasonló jelenségek látnak egyéb iparágakban is. A külkereskedelem romlik, a belföldi piac fogyasztása nem kielégítő.

Angliában a munkanélküliek száma 1920 óta nem szállt az egymillió minimum alá. Ez az állandó, krónikus munkanélküliség ebben az évben kb. 2 millióra emelkedett. A belföldi fogyasztás a háborúelőtti nívóval szemben kb. 30—33%-kal itt is süllyedt. Az export gyengült. Anglia a háború utáni években elvesztette a régi világhatalmi és világkereskedelmi pozícióját. A régi exportpiacai — tengerentúli országok, — jórészt ellátják magukat, elzárkóznak; a világkonkurrencia nő, a hatalmi viszonyok a világpiacra Angliát rovására eltolódtak. Ez a világkereskedelmre alapozott angol gazdaságot súlyosan érinti; egyes fontos iparágakban (bányászat, textilipar) állandó a válság.

És Amerika, a kapitalizmus mintaképe, a korlátlan lehetőségek hazája? Erre a boldog mintaországra is rossz napok következtek. A Munka 11-ik számában már jeleztem, hogy a fejlődés vonala lefelé kanyarodik. Valóban krízis következett be az Egyesült-Államokban. Az *Annalist* termelési indexe 1929 júliusától decemberéig 108-ról fokozatosan 89-re csökkent. Rosszak a viszonyok, roppant méreteken nő a munkanélküliség: ma már legalább 5 millió munkanélküli van az U. S. A.-ban!

Délamerika gazdasági szerkezete más, de munkanélküliség itt is van: számuk Latin-Amerika gyéren lakott, nagyrészt őstermelő országában kb. másfélmillió. (Braziliában pl. a dolgozók 22%-a.) Okai: a mezőgazdasági világválság, az agrártermelés gépiesítése; ez a válság kiterjed a gyarmatru-nyersanyagok piacára is. A kávé- és eukorának esése ezekre az országokra (Brazília, Ecuador, Bolívia stb.), katasztrofális hatással van: hiszen egész termelésük ezekre a cikkekre van berendezve.

A munkanélküliség tehát világjelenség. Megvan a Balkán gazdaságilag fejletlen országában, de megvan a Nyugati átkapitalizált nagyhatalmainál is. Megvan az iparilag legfejlettebb országoktól kezdve az agrárországokig mindenütt. (Franciaország pl. a maga jelentéktelen munkanélküliséggel kivétel.) Okai különbözőképpen módosulnak az egyes országok gazdasági típusai szerint. Velejáró tünete a gazdasági konjunkturának (ipari vagy mezőgazdasági) válságoknak. A legutóbbi idők fogyasztási válsága, az

áruehelyezés nehézségei, a termelés esése, szóval a konjunkturaromlás új lendületet adott a munkanélküliségnek.

A munkanélküliség problémáját azonban a konjunktúra különben is problematikus javulása sem oldaná meg. A kapitalizmus a háború előtt is időnként átment rövidebb-hosszabb válságokon, amelyek a munkanélküliség növekedésével jártak, a válságok azonban elsimultak és ismét a gazdasági fellendülés korszakai következtek be. De a háború után a kapitalizmus jellege megváltozott és vele együtt megváltozott a munkanélküliség természete is. A konjunktúra hullámzásai, mindazok a tényezők, amelyeket fent említettem, a munkanélküliséget módosítják, fokozzák és részben előidézik, amennyiben ezek a tényezők maguk is a kapitalisztikus termelésben gyökeredznek. A munkanélküliség alapokai azonban oly mélyre nyulnak az egész kapitalisztikus termelési tendőbe, különösen ma annyira egybenőttek a kapitalizmus alapprincípiumaival, hogy a munkanélküliség kérdésének igazi megoldása a kapitalizmuson belül lehetetlen.

Akik a „gazdasági élet felvirágoztatásától” remélik a munkanélküliség megszüntetését és ezért a felvirágoztatás szokásos receptjeit ajánlják (kivittelfokozás, tőkeképzés stb.), elfelejtik, hogy ma a konjunktúra és a munkanélküliség változásai nem állnak egyszerű egyenes arányban egymással. Németországban 1925-ben vagy 1927-ben a jó konjunktúra éveiben is jóval nagyobb volt a munkanélküliség, mint a háborúelőtti években.¹ Ez a jelenség a kapitalizmus következő törvényszerűségével magyarázható:

A tőke összetétele a fejlődés során folytonos változások van alávetve. Az «állandó tőkerész» (termelőeszközök része stb.) aránylag nő, a «változó tőkerész» (munkabér) aránylag csökken. A munkabérekbe fektetett tőkerész lecsökkentése a kapitalista természetes törekvése. Eszközei: a munkaidő meghosszabbítása, a bérek redukálása, vagy a munka termelőerejének növelése. A munkaproduktivitást az emberi munka intenzitásának fokozásával, a munka lökőerősebb megszervezésével és a gépi munkaerő növekvő térhódításával éri el. Ennek feltétele a tőke megfelelő nagysága, felhalmozódása, a tőkeakkumuláció. A nagy tőke, a fejlett üzemberendezésbe befektetett költségek viszont a termelőerő egyre belterjesebb kihasználását követelik meg. A tőkeakkumulálódás és munkaerőkihasználás kölcsönhatásban kényszerítik egymást előre. Ebből, és az éles konkurrenciából származik az *üzemracionálizálás* és ennek nagyobb terjedelemben való folytatása, a *tőkekoncentráció*. Ez a folyamat, melynek szükségszerűségét Marx már az akkori kapitalizmuson belül kimutatta, fokozott tempóban jelentkezik a háború és forradalmak után stabilizálódni akaró kapitalizmusban. Mit jelent ez a munkanélküliség szempontjából?

A munka intenzitása és teljesítőképessége a technikai eszközök és új munkamódszerek következtében nő, ugyanazt a termékmennyiséget tehát kevesebb munkással is elő lehet állítani. Egy amerikai statisztika szerint az U. S. A.-ban 1924-től 1928-ig a termelés 16%-kal nőtt, ugyanekkor a munkásszám ezekben a nagyüzemekben 5,2%-kal csökkent. A géperő alkalmazása rohamosan nő, az emberi munkaerő alkalmazása egyre inkább lemarad mögötte. A tőkeszaporodás tempójával az alkalmazható emberi munkaerő nem képes lépést tartani. Egyre nő azoknak a munkásoknak a száma, akiket a növekvő tőke már nem szív fel, a lemaradtak, fölöslegessé váltak tömege. Az amerikai vas- és fémiparban már a háborút megelőző 10 év során a következőképpen alakult a helyzet:

	1934	1914
befektetett tőke	2.351	4.182 mill. \$
foglalkoztatott munkások	869.000	1.061.000

A tőke 77,8%-kal, a munkások száma viszont csak 22%-kal emelkedett. Más szóval: minden millió \$ tőke 1914-ben 369 munkást tudott foglalkoztatni, 1914-ben már csak

¹ 1907—13	2,4 %
1925	7,1 %
1927	9,1 %

254-et. A tőke munkásfoglalkoztató képessége tehát idővel állandóan csökken. Ezen a tényen lényegileg nem változtat az a körülmény sem, hogy új iparágak fejlődnek ki, vagy az, hogy a kereskedelem, közlekedés stb. — különösen Amerikában — a munkanélküliek egy részét felszívja.

Valahányszor az ipari koncentráció egy lépést tesz előre, gyarapítja a munkanélküliek tömegét. Már Marx kimutatta, hogy a kisüzemeket felszívó nagyvállalatok nem tudták teljes mértékben felszívni a kisüzemek munkásságát. Ma még sokkal kevésbé. Gondoljunk csak a két német nagybank, a két D. bank legutóbbi fuziójára, amelyet az alkalmazottak ezreinek elbocsátása követett. Erre példa — a nehézipartól a bankszakmáig — Magyarországon is bőven van, annál is inkább, mert ill a «racionalizálások» és fuziók gyakran egyszerű üzembeszüntetéseket jelentenek.

Vegyük hozzá még a következő kapcsolatos jelenségeket: a tanult férfimunkást a géptechnika fejlődésével a női, ifjú és gyermekmunka, valamint a tanulatlan munkaerő helyettesítik. A tőkeexporttal kapcsolatban a külföldi olcsó munkaerő is konkurenciába lép. A tömegek vásárlóereje esöket, ami viszont visszahat a termelésre, azt esökkenti; ez újabb munkanélküliséget, majd a vásárlóerő újabb esökketését jelenti és így tovább. Ez is hozzájárul a munkanélküliség emelkedéséhez. Tekintetbe kell még vennünk a mezőgazdasági válságot, ami szintén a kapitalizmus kísérőjelensége. A vidék fogyasztóképessége süllyed, ezzel szemben a földmunkások tömegei is elhelyezkedést keresnek a városban, növelik azt az «ipari tartaléksereget», amelyet már Marx is kimutatott.

További következmények: a munkanélküliség maga további munkanélküliséget idéz elő. Az ipari tartaléksereg nyomja a béreket, a munkaidő, a túlórázások egyre emelkednek. A megmaradt dolgozó munkásokból a tőkeprés többet sajtol ki, a többiek munka nélkül maradnak. Nő a részleges munkanélküliség is (Kurzarbeit), szaporodnak a kizárások stb.

Amint ebből az áttekintésből is látható, a mai munkanélküliség a kapitalizmus belső törvényszerűségeiben, szerkezetében gyökeredzik. «Strukturális» munkanélküliség. A kapitalizmus szervei baja, a kapitalizmus egészéből következik. Ez a szervei munkanélküliség szakmánként és országoként különbözőképpen módosulhat: a racionalizált Németországban és a fejlett kapitalista Amerikában a strukturális munkanélküliség a legisztabb típusában jelenik meg, Angliában, — amint látjuk — más formát ölt, de ott is a világkapitalizmus helyzetéből adódik. Bárhol nyulunk hozzá az okok és okozatok dialektikus kölcsönhatásaihoz, bármelyik ponton ragadjuk meg az összefüggő jelenségek szövevényét: ha követjük az összefüggések útját, a kapitalisztikus termelés lényeg-gyökeréig jutunk el.

A munkanélküliség tengerét minden oldalról számtalan kisebb-nagyobb folyó táplálja, mindegyik magából a kapitalizmusból ered. A mai munkanélküliség az egész kapitalisztikus termelésnek egyik megnyilvánulása. Okai nem muló, átmeneti jellegűek. Radikális gyógyítása azon a rendszeren belül, amelyből szükségszerűen megszületett és táplálkozik, nem képzelhető el. A munkanélküliséget csak az egész termelési rendszer keresztüli lehet majd kiküszöbölni.

A háboru után fellépő állandó és növekvő munkanélküliség a közvélemény előterébe került. A munkásságot a legközelebről érinti ez a kérdés, állandóan napirenden kell tartania; de a polgárság, illetőleg polgári állam előrelátóbb köréit is valamilyen formában állásfoglalásra kényszeríti, mert — teljes joggal — veszélyt sejtene benne a fennálló társadalmi renddel szemben. A munkanélküliség leküzdésére irányult törekvések nagyjából két csoportra oszthatók: gazdaságpolitikai és szociálpolitikai akciókra.

Az előbbi törekvések célul tűzik ki, hogy a munkanélkülieknek munkaalkalmat teremtsenek. Erről gondoskodnia kell az államnak és a községeknek. *Köz munkákat* kell kiadni, utakat, hidakat, középületeket építeni; ez fel-eleveníti a gazdasági vérkeringést és munkaalkalmakat nyújt. A különböző ilyen programok közül az amerikai Hoover-tervet és az angol Thomas-tervet említjük. A Hoover-terv szerint — amelyet az USA nemzeti gazdasági tanácsa elfogadott — egy alapot kell teremteni, amelyet

a depresszió idején a köz munkák finanszírozására fordítanak. E célra a jó konjunktúra idején évi 150 millió \$-t kell tartalékolni. A terv fogyatékosága szembeszökő: mikor engedheti meg magának Amerika a tartalékolás (tehát tőkeelvonás) luxusát? A tervezett összeg különben sem áll arányban az amerikai munkanélküliséggel, áldásos hatását legjobb esetben is csak igen rövid ideig és szűk körben éreztetné. Thomas angol munkaügyi miniszter terve a kapitalisztikus államok köz munkaterveit közül a legnagyobb, 42 millió fontot fordít erre a célra. A terv megvalósítása hat hónapot venne igénybe, viszont a nyílvántartott munkanélküliek száma is meghaladja a másfél milliót. Egy-egy munkanélküli tehát igen rövid ideig jutna belőle munka.

A munkanélküliség szakmák szerint különböző mértékben lép fel, egyes szakmák felvevőképessége nagyobb lehet a többinél. Ide kell a munkanélkülieket *áthelyezni*, e célra szolgálnak a munkanyilvántartó hivatalok és a *munkás-átképző tanfolyamok* (t. Németország, Anglia). Anglia a munkanélküliek egy részét tengerentúli gyarmatainak akarja elhelyezni. Ezek a kényszerelhelyezések azonban mindenütt erős bérleszorítással, a munkafeltételek rosszabbodásával járnak.

Szociálpolitikai segítőeszközök: a *munkanélküli segély és biztosítás*. Ez országoként egészen különböző formában mutatkozik, melynek részleteit e helyen nem követeljük. Angliában pl. a biztosítás terheit a munkások, munkaadók és az állam együttesen viselik, Csehszlovákiában a szakszervezetek és az állam stb. Magyarországon kivételes helyzetet élvez itt is: az állam egyáltalán nem visel semmit, legjobb esetben eltűri, hogy a munkások a szakszervezet útján segítsenek magukon. A segély terjedelme szintén különböző, de általában megközelítően sem foglalja magába a munkanélküliek teljes tömegét. A munkanélküli földmunkásság nem részesedik benne, az ifjú munkások jórésze ki van zárva és a szakszervezet tagjai közül is az jut hozzá, aki a járulékait megszabott ideig befizette. Különböző korlátozások állnak még fenn a segély időtartamára nézve, az igényjogosultságot szigorúan megrostálják. Az új német reakciós kormány a munkanélküli segély leépítésén buzgólkodik. Hasonlóképpen defenzív a helyzet az osztrák szociálpolitikában is. Az angol munkáskormány a segélyt felemelte, de ugyanakkor megszorította az igényjogosultak számát.

Messzemenő segélyben részesíti *Oroszország* a munkanélkülieket. Munkanélküliség Oroszországban is van: 1920-ban kb. 1.600.000 munkanélkülről számolt be a hivatalos statisztika.² Ez a szám 1930 elején már kb. 1.300.000-re csökkent. Mint ahogy az orosz munkanélküliségnek más okai vannak, mint a fent vázolt kapitalisztikus munkanélküliségnek, más a megoldás útja is. A termelés emelése, az ötéves terv megvalósítása mindenesetre fokozott mértékben szívja fel a munkanélkülieket. Addig is általános állami segélyben, lakkér- és egyéb kedvezményekben részesülnek, termelészövetkezetekbe tömörülnek és lehetőleg gyors tempóban ki- és átképezik őket. A munkanélküliek kiképzése Oroszországban különösen fontos, mert tanult, szakképzett munkaerőben hiány van.

Szó volt a munkanélküliség okairól: vázoltuk azokat a társadalmi összefüggéseket, amelyek a mai állandó és növekvő munkanélküliséget az egész kapitalisztikus termelőmód szükségszerű megnyilvánulásává teszik. Beszéltünk azokról a kísérletekről, amelyek a munkanélküliséget — gazdaságpolitikai vagy szociálpolitikai eszközökkel — a kapitalizmuson belül le akarják küzdeni. Ha azonban a munkanélküliség a kapitalizmus eredendő, szervei betegségé, akkor ezekkel az eszközökkel a munkanélküliséget «leküzdni», végső soron kiirtani nem lehet. A munkanélküliség problémája túlhaladja a társadalmi jólétkonyság vagy akár a szociálpolitika kereteit is.

Mit tehetünk tehát? Bizzunk talán a nyomor forradalmisító hatásában, mondjunk le arról, hogy a szociálpolitikai vívmányokkal a munkanélküliek nyomorán enyhítsünk? Nyilvánvalóan nem. Hiszen a nyomor magában véve még

² Ez az összes munkanélküliek száma.

munka

nem hoz forradalmat, ez csak nyersanyag, amelyet különböző irányu célba lehet állítani. A nyomort és a kétségbeesést használja fel a fascizmus áldrágós jelszavakkal, a kétségbeesettek adják el magukat sztrájkőröknek és hálbátámadják a küzdő munkásságot. Éppen arra kell módot találnunk, hogy a munkanélküli tömegeket szervezen bekapcsoljuk az osztályharc frontján küzdő proletariátus soraiba.

A dolgozók és a munkanélküliek egységes frontját kell kiépíteni. Meg kell valósítani azt a legcélszerűbb szervezeti formát amely lehetővé teszi a dolgozó munkásság és a munkanélküliek közt a teljes együttműködést, a közös akciót. Ebbe az akcióközösségbe be kell vonni a mezőgazdasági, ifju- és nőmunkásság, a tanult és tanulatlan munkások széles rétegeit. Ennek az egységelvnek kell uralkodnia minden megmozdulásban, az üzemben éppúgy, mint a tüntető felvonulásokon.

Felvilágosító agitációt kell folytatni a dolgozó munkások közt, megértetni a teljes szolidaritás szükségességét. A munkanélküliek ügye a dolgozók ügye: aki ma dolgozik, holnap az utcára kerülhet. A munkanélküli tartaléksereg leszorítja

a béreket. A munkanélküliség ellen folytatott küzdelem minden munkást, munkában vagy munkán kívül, közvetlenül érdekel. A munkanélküliek felé: a munkanélküliség a kapitalizmus egészéből származik, az ellene folytatott küzdelem az egész osztályharc, bármely követelésről is van szó. Abból az egységes szemléletből, amely a munkanélküliséget a kapitalizmus gyökérbetegségének látja, a munkanélküli és dolgozó munkásság egységfront-parancsa következik. A munkanélküliség kérdését nem lehet izolálni.

Igy a követelésekben sem. Mindenekelőtt követelni kell a legmesszebbmenő szociálpolitikai védelmet, teljes állami segítyt: a racionalizálás és munkanélküliség terheit az államra és a burzsoáziára kell áthárítani. Következik a hétértékű munkaidő és a proletariátus többi gazdasági és politikai követelése. Minden egyes részletvívány csak egy lépés, egy állomás a végcél felé, de szükséges lépés: ez a megvalósulás konkrét módja. Sem a részleteket, sem a «végcél» nem szabad elkülöníteni, elszigetelni, éppoly kevésbé, mint a munkanélküliség kérdését.

A dolgozók ügye a munkanélküliek ügye, a munkanélküliek ügye a dolgozók ügye. **Nádas Endre**

AZ EMBER ÉS A GÉP

A géptermelés hívei és ellenségei napjainkban ismét nagy harcokat folytatnak egymással. Az ember szinte azt hinné, hogy álmodik: még ma is vannak emberek, akik tiltakoznak a technikai haladás, a szerszámok tökéletesítése, az embernek a természettel szemben vívott harcában leg-hatalmasabb fegyvere ellen? Még ma, a technika századában is védelemre szorul a gép?

Körülbelül egy évszázada annak, hogy a végső kétségbeesésbe hajszolt proletariátus, amely akkor még nem volt tudatában történelmi szerepének, valóságos vandalizmussal rombolta szét az első gépeket. Az idők azóta nagyot változtak, Marx tanításai ismételt és hangsúlyozottan rámutattak arra, hogy a munkásosztály felszabadulásának előfeltétele a termelőerők egyre hatalmasabb, gigászi megnövekedése. És éppen ezért, a géptermelés elleni gyűlölet és ellenállás ma elsősorban a legelmaradottabb országokban található fel, olyan területeken, amelyeken a csak most keletkező munkásosztály primitív módszerekkel próbál harcot kezdeni az őt elnyomó és kiszípolozó erővel. De megtaláljuk Európában is, magukat „forradalmi”-nak nevező szektáknál, amelyek koncepció hiányában ragaszkodnak a régesrég elavult eszközökhöz és módszerekhez.

A mai géprombolás egyik érdekes példája a múlt év októberében játszódott le Pekingben, a modern közlekedés benyomulása által létalapjukban meglámadott kínai kulik között. Az újságok így írták le a kínai tömegek támadását a pekingi villamosvállalat ellen:

„Október 23-án, a kora esti órákban, egyszerre, mintegy jeladásra, eltűnt Peking utcáiról az ott nyüzsgő 20.000 riksa. Röviddel azután a város legkülönbözőbb negyedeiben egyidőben támadták meg a kulik tömegei a villamoskocsikat, kiszállásra kényszerítették az utasokat s azután teljesen összetörték a kocsikat. A rendőrség hasztalan próbált beavatkozni, nem bírt a feldühödött tömeggel, s csak a segítségül hívott katonaság tudta a rendet a késő éjszakai órákban helyreállítani.”

A villamosvállalat csaknem teljes kocsiparkját elveszítette, s a Kína északi részében pusztító gazdasági válság máig is akadályozza a forgalom teljes helyreállítását.

Hogy Kínában ilyesmi történik, azt könnyen megérthetjük. E hatalmas birodalom munkásságának még meg kell tanulnia, hogy a szocializmus csak a legtökéletesebben fejlett ipari civilizációból születhetik meg, s hogy az új társadalmi rendet nem lehet gyaloghíntőkre és szélmalomokra felépíteni.

Éppen ezért a tudományos szocializmus számára az a kérdés, hogy a gép mellett, vagy a gép ellen foglaljon-e állást, nem is lehetett kérdés soha. Az pedig, aki a szocializmus általános géprombolása ellen akarja védelmezni a gépi termelést, csak bebizonyítja, hogy fogalma sínes a szo-

cialista munkásmozgalom célkitűzéseiről, harci taktikájáról és eszközeiről. Mindazonáltal elég gyakran előfordul ez az eset. Így legújabbán J. L. Duplan most megjelent könyvében (Ofensége a gép) azon fáradozik, hogy kimutassa a géptermelés előnyeit, hatalmas lehetőségeit, áldásait az emberiségre, s jelentőségét az emberiség haladása szempontjából. Elfelejtí, hogy mizedt valóban csak az örültek vonhatnák kétségbe, s hogy a gépnek annál kevésbé van szüksége arra, hogy a marxizmus tanai ellen ily lelkesen megvédjék, mert hiszen maga Marx és jelentékeny tanítványai állapították meg mindezt a proletariátus szempontjából is. Természetesen azok a következtetések, amelyeket a növekvő bérekre s az általános munkásjólét emelkedésére vonatkozólag felállít Duplan, hamisak, s téves voltakat nemcsak a marxi elmélet, de a kapitalista államokban a racionalizálás és fokozott géptermelés által előidézett egyre hatalmasabb munkanélküliség is napnál világosabban kimutatja.

Meg kell azonban állapítanunk, hogy a Duplan-felhozta tévedéseket korunk összes antimarxista közgazdászai osztják, egész egyszerűen azért, mert képtelenek különbséget tenni a gép és annak társadalmi alkalmazása között. A gép, „önmagában véve” se nem jó, se nem rossz. Előnyöket és hátrányokat rejt magában; s hogy az emberiségnek hatalmas fegyvere, vagy pusztító ellensége lesz-e, az pusztán attól a társadalmi rendtől függ, mely alkalmazza. A szocializmus tehát nem a gép ellen, hanem a kapitalizmusnak a géptermeléssel való visszaélése ellen harcol. S nem a racionalizálással helyezkedik szembe, hanem azzal az újfajta kizsákmányolással, amit racionalizálásnak szeretnének feltüntetni, holott ahhoz semmi köze nincs. A szocialista nem a gépek megsemmisítését követeli, hanem birtokbavételüket egy szervezett társadalmi rend által, azt, hogy a közösség hasznára állítsák be a technikai vívmányokat.

Ma a gép mint tőke jelenik meg a termelésben, s legigazza az egész dolgozó emberiséget. De nem a gép, hanem a tőke, nem a géptermelés, hanem a tőkés termelés az ellenség. Ma a gépet természetesen arra használják fel, hogy profitot biztosítsanak egyének, s nem arra, hogy jólét teremtsenek a tömegek számára. Jelenlegi alkalmazásában a gép fokozza a munkanélküliséget, csökkenti a szakmunkások és a kvalifikált munka értékét és jelentőségét és lenyomja a béreket a profithoz képest. Erről az amerikai statisztikák megdöbbentő világossággal és méreteken számolnak be. A szocializmus célja, hogy az ember kizsákmányolójából az ember szolgájává tegye a gépet. Azt akarja, hogy az ember munkájának fizikai megkönnyítése ne egy törpe kisebbség, hanem a mindenki javára legyen használható.

És ezen a ponton nyilvánvaló, könnyűszerrel bizonyít-

ható a szocialista termelés felsőbbrendűsége a fennálló renddel szemben: míg a kapitalizmusban a gépek alkalmazása elé korlátokat szab a profitérdek, addig a szocializmus a gépeket sokkal nagyobb mértékben tudná beállítani a termelésbe, s ezáltal az emberi erőfeszítést nagyrészt mechanikai munkateljesítménnyel tudná pótolni. Egy kis számításal meggyőződhetünk arról, hogy bizonyos, ma nagyon költségeseknek mondott gépek, amelyek éppen ezért felhalálók fiókjában hevernek, a szocialista gazdasági rendben teljességgel kihasználhatók volnának.

Világos az, hogy a gép csak akkor használható, ha meg-
rövidíti a valamely termék előállításához szükséges munkaidőt. Senki sem helyettesítene egy olcsó szerszámot valamely komplikált géppel, ha az általa gyártani szándékolt cikk előállításához szükséges idő, vagy ami ugyanazt jelenti, e cikk önköltségi ára, ezáltal megnövekednék. Bizonyos kivételes esetekben, amikor különösen kinos vagy undorító munkák elvégzéséről volna szó, a szocialista társadalom még akkor is gépeket alkalmazna, ha azok a fenti értelemben nem volnának hasznosíthatók. Nagy általánosságban azonban valamely gép felhasználásának lehetősége attól a megtakarítástól függ, amely beállításával munkaidőben elérhető.

Tegyük fel, hogy valamely szerszám előállítása 100 munkaórát vesz igénybe és hogy ezzel a szerszámmal 25 munkatárgyat lehet megoldozni, mielőtt elhasználódnék és másikkal kellene pótolni. Egy ilyen munkatárgy előállításához mondjuk 36 óra munkaidő szükséges. Ebben az esetben a termékben foglalt munkaidő 36 óra lesz, plus a szerszám előállításához szükséges idő huszonötödrésze, azaz 4 óra, összesen tehát 40 munkaóra. Valamely gép bevezetése által a fenti cikk gyártási ideje, mondjuk, 36 órától 24 órára rövidíthető meg. A gépet alkalmazni fogják-e? Beállításával 12 óra munkaidő takarítható meg; de ha előállítása többbe kerül, mint amennyit megtakarít, akkor senki sem fogja alkalmazni. Tegyük fel, hogy a gép gyártása 1000 órát vesz igénybe, s hogy 50 munkatárgyat képes megmunkálni mielőtt ócskavassá változnék át. Így egy termék előállításához szükséges munkaidő 24 óra lesz, amihez a gép előállítási idejének egy ötvenedrésze, azaz 20 óra járul. Ebben az esetben a társadalom, ahelyett, hogy megtakarítana munkát a gép alkalmazásával, veszít. A szerszám segítségével 40 óra alatt állítja elő ugyanazt a tárgyat, amelynek géppel való előállításához 44 óra szükséges.

Tegyük fel már most, hogy a technika további fejlődése lehetővé teszi, hogy az előbbi gépet nem 1000, de 500 munkaóra alatt állítsák elő, vagy, hogy oly tartós gépet sikerült előállítani, amely nem 50, hanem 100 termék előállítására alkalmas. Miután ugyanarról a gépről van szó, a termék előállításához még mindig 24 óra van szükség. De ha a gép gyártásához most már csak feleannyi idő szükséges, vagy ha a gép tartóssága miatt most már kétszerannyi termék állítható elő vele, mint azelőtt, akkor az a rész, amellyel egy termék előállításához szükséges szerepel, a felére csökken. Ebben az esetben egy termékdarab előállításához 24 óra, valamint a gép előállításának ötvened része, azaz 10 óra, összesen 34 óra lesz szükséges, míg ugyanazt a terméket szerszámmal csak 40 óra alatt lehetett előállítani. Ez esetben a gépet alkalmazni fogják, mert alkalmazása társadalmi munkát takarít meg.

Példánk azonban csak oly társadalomra érvényes, amely nem ismeri a profit fogalmát. Aminthogy csak a szocialista társadalomban fogják a termelés erejét közvetlenül a befeléketett munkaidővel mérni.

A jelenlegi társadalomban minden érték pénzben fejeződik ki, s minden termelés profitért történik. Ebben a társadalomban a szerszámoknak gépekkel s a gépeknek egyre tökéletesebb gépekkel való helyettesítése sokkalta szűkebb határok közé van szorítva. Vegyük elő az első példánkat, s alkalmazzuk oly munkafolyamatra, amely profit érdekében történik, látni fogjuk, hogy egész más eredményt kapunk. Egy termék előállításához e példánk szerint 40 óra volt szükséges szerszám segítségével (amiből 36 óra esett a közvetlen munkára és 4 óra a szerszám előállításához szükséges munkára). Am a kapitalista társadalomban a munkásnak juttatott bér nem egyenértékű az általa termelt értékkel. Harminchat órát dolgozik ugyan, de csak egy részének,

mondjuk a felének, 18 órának az ellenértékét kapja ő. A másik fele a tőkés értéktöbbletét alkotja. Ebben az esetben a főnök az egy termékre eső előállítási költséget a következőképpen fogja számítani: 4 dollár (ha fellesszük, hogy egy munkaóra értéke egy dollár) a szerszám előállítására, 18 dollár munkabérre, ez összesen 22 dollár. Megjegyzendő, hogy e példánál szándékosan eltekintünk a nyersanyagok és segédeszközök költségeitől, mint amelyek csak komplikálnak, de nem változtatnák meg lényegében a számítás. Most az előbbi kapitalistának azt tanácsolják, hogy vásároljon egy gépet, mire ő újból számítani kezd: a gép árából egy termékre 10 dollár esik, a bér 12 dollár, — miután a munkás most 24 órát dolgozik s feltevésünk szerint az általa termelt értéknek felét kapja bérül — ez összesen 22 dollár, azaz a gép megvásárlása semmiféle hasznot nem jelent számára, mert nem takarít meg alkalmazásával semmit.

Tegyük fel, hogy valamilyen oknál fogva a bérek rendkívül alacsonyok, s a munkás az általa termelt értéknek csak egyharmadrészét kapja bérül, kétharmadrész a munkaadó páncélszekrényébe kerül. Az önköltségi ár ez esetben így alakul (szerszámmal) a szerszám amortizálódása 4 dollár, munkabér 12 dollár; (géppel) gépamortizálódás 10 dollár, munkabér 8 dollár. Ez esetben a munkaadó nem vezetheti be a géptermelet, mert az drágább a szerszámmal való termelésnél. A szocialista társadalom már ugyanezen körülmények között is alkalmazná a gépet. A kapitalista termelési mód egyenesen megakadályozza alkalmazását.

Tegyük fel végül, hogy a bérek nagyon magasak, s a munkás az általa termelt értékek kétharmadrészét kapja meg bérében. Ekkor a szerszámmal való termelésnél az önköltségi ár így alakul: 4 dollár a szerszám, 24 dollár a munkabér, összesen 28 dollár. Míg, ha gépet alkalmaznak: 10 dollár a gépamortizálódás, 16 dollár a bér, összesen 26 dollár. Ez esetben a géppel való termelés még a kapitalista rendben is előnyösebb. De előnyös volta csak addig tart, míg a munkabérek magasak.

Mindebből az következik, hogy a munkások harca a bér-nívó emelkedésért és a munkaidő leszorításáért hatalmas előmozdítója a technikai fejlődésnek. Minél alacsonyabbak a bérek, annál kisebb a gép alkalmazásának, vagy a géptechnika tökéletesítésének lehetősége. Minél magasabbak a bérek, annál tágabbak a géptechnika fejlesztésének határai. Nyugodtan állíthatjuk tehát, hogy a munkásság harca életfeltételeinek megjavításáért páratlan jelentőségű az emberiség haladásában, s a termelőerők fejlesztésében, mert rákényszeríti a termelőeszközök birtokosait termelőeszközök tökéletesítésére. Így az Egyesült-Államok kivételes ipari hatalma is jórészt az amerikai munkabérek aránylag magas szintjének tulajdonítható.

Marx ezt írja erről a Kapital II. kötetében:

„Míg törvénnyel el nem tiltották a nők és tíz évnél fiatalabb gyermekek alkalmazását a bányákban, a tőke úgy vélte, hogy a teljesen meztelen nőknek és fiatal lányoknak férfiakkal együtt való alkalmazása a szén- és egyéb bányákban, teljesen megfelel az erkölestan és legfőképpen az üzleti könyvek parancsainak. A gépek bevezetése pedig eszébe sem jutott addig, míg a nők és gyermekek alkalmazását el nem tiltották. Amerikában feltalálták a kötőgépeket. Angliában nem alkalmazzák őket, mert a nyomorultak (ezzel a guynóval illeti az angol politikai gazdaságtan a falusi proletariátust) oly olcsón végzik el e munkát, hogy a gépek bevezetése emelő a kapitalista termelési költségét. Ugyancsak Angliában még nagyon gyakran helyettesítik a hajóvontató lovakat emberekkel, mert a lovak vagy gépek fentartására szükséges minimális költségek le nem szoríthatók. Az itt alkalmazott asszonyok életfentartási költségei viszont a számításnál ugyszólván elhanyagolhatók.”

A tudományos szocializmus ismerői csak mosolyognak azokon, akik, kellő ismeretek hiányában, a szocializmust a technikai haladás és a géptermelet ellenségének akarják feltüntetni. E támadásokkal nem törődve harcolnak a szocialista társadalomért, amelyet nem utolsó sorban fog jelmezni, hogy az emberi munkát nagyobb mértékben lehet majd gépmunkával helyettesíteni, mint valaha s amelyben a gép fogja az embert szolgálni és kiszolgálni és nem megfordítva.

Lucien Laurat

munka

DR. FRITZ ADLER: HA MÉGIS KITÖRNE A HÁBORU . . .

(Folytatás)

A szociáldemokraták megelégedését részben az okozta, hogy az Internacionálé eltűnt a láthatárról a háboru kitörésével. Igaz, hogy az Int. székhelye (Brüsszel) mindjárt az első napokban a legkritikusabb harctéri pont lett és ott a központi irodában alakultak át a németek támadása következtében internacionalistából szociálistává, mégis olyan bűnök, mint az, hogy Jules Guesde egy fronton harcolt a cárral — és Viktor Adler II. Vilmosmal abban a meggyőződésben, hogy a munkásosztály érdekében eszelekednek, a legerősebb tiltakozást ébreszti fel bennünk és az elhatározást: Soha többé!

Az Int. cselekvőképtelensége tanulság arra, hogy határozunk kell, hogy a háboru kitörésével az Int. megszűnik-e, vagy tovább folytatja működését.

Háboru előtt természetesen erről szó sem esik, hiszen az indítványozót ki-nevelték volna, mégis sajnálatosan éppen e pontban mondott csődöt az Int. és ez okozta a nemzetközi munkásmozgalom szétesését. 1923-ban Hamburgban, ahol az Int. újraalapítása megtörtént, egyhangu határozatot hoztak: „Az Internacionálé nemcsak a béke feladatainak eszköze, hanem ugyanugy nélkülözhetetlen eszköz a háboru idején is.” Az elvet elismerték, azonban a gyakorlatba való átültetés kérdése nincs megoldva. Már most, békében, kell tisztában lennünk, mint viselkedjünk majd háboru esetén. Sajnos, a világháboru alatti hiába jőzanodtak ki a különböző országok szociálistái, a megkísérelt nemzetközi együttműködés fölvétele nem sikerült, mint ezt a stockholmi kongresszus kudarca is mutatta. Az „internacionalisták” megtudták Zimmerwald-ban kongresszusukat csinálni, igaz ugyan, hogy itt az olaszokat kivéve, a szocialista pártoknak csak kisebbségei voltak képviselve.

Meg kell teremtenünk a nemzetköziséget éppen a háboru idejére, mert éppen akkor a munkásosztály politikája csak, mint az Int. politikája lehetséges. A sokat hangoztatott „honvédelemért, vagy honvédelem ellen” nem a leglényegesebb pont, amelyet sem „mindenáron honvédelem”, sem „semmiképpen honvédelem” jelszóval nem lehet elintézni. Az alapkérdés: *országos politika, vagy internacionális politika.* Az egyes munkásmozgalmak politikája alárendelt, vagy fölérendelt-e az Internacionálé politikájához viszonyítva?

Már 1914-ben kijelentettem, a háboru iránt érzett utálatom és gyűlöletem ellenére is, hogyha az Int. elhatározta volna a harcot a cárizmus ellen, ha ez elismert alapja lett volna politikájának, úgy magam is ennek a politikának szolgálatába állottam volna. De ha az egyik párt a cárral elleni harcot, a másik a porosz militarizmus elleni harcot hirdeti, az nem lehet az Int. politikája.

Természetesen az Int. egyöntetű és egyirányú politikája áldozatokat követel az egyes pártoktól. Áldozatokat békében, de fokozatosabban a háboruban. És ez az áldozat annál nagyobb, minél inkább közeledik egy párt az országban a hatalomhoz, minél közelebb áll a parlamenti többséghez, vagy kormánybefolyása van. Ha aztán már ténylegesen többségben lesz a munkásosztály, a dolog megint egyszerűbb lesz. De ameddig az osztályerők kiegyenlítése felé megy a tendencia, addig az Int. politikájának követelését sokszor agitációs balsikerekkel és választási veszteségekkel kell megfizetni. Tudjuk, hogy ilyen áldozatok vannak, de ilyen áldozatok ellenére is minden erővel az Int. igazi politikája mellett kell állást foglalnunk.

Minden más politika, a szociálistáké elsősorban, csődöt mondott. Az a hiedelem, hogy a „Népszövetség” a tartós béke biztosítója lesz, amit a szociálisták háboru alatti magatartásuk igazolására hittek, szintén tévesnek bizonyult. A Népsz. nem lehet az Int. pótléka. Az Int.-nak kötelessége a Népsz.-et, mint intézményt támogatni, politikáját ellenőrizni és szükség esetén teljes energiájával ellene fellépni. A Népsz. jelenleg az államok kormányainak összefogása. Ezek ma többségükben kapitalisták és így állandó a veszély, hogy a határozatok a kapitalista politika szerint történnek. Az Int.-nak segíteni kell a Népsz.-et békepolitikájának kiépítésében, de ha az nem békeeszköz, hanem a háboru eszközevé válik — és ez a lehetőség nagyon közel fekvő. — úgy az Internacionálénak meg kell őriznie szabadságát. A Népszövetség nemzetközi politikát csinál, de messze van attól, hogy a munkásinternacionálé politikáját csinálja. A munkásosztály Internacionáléjának politikáját nemcsak az egyes országok nemzeti politikája, de a Népszövetség politikájának is elé kell helyeznünk.

A proletariátusba bele kell nevelnünk az Int. egyértelmű politikáját és ennek a politikának belső tartalmát kell adnunk. A háboru előtti Int. túlzott óvatossággal nem beszélt a háborualatti állásfoglalás mikéntjéről, ezt a mulasztást nekünk el kell kerülnünk. Ne az egyes pártok döntsenek a kérdésben, hanem az Int. teljesége, egyöntetűen.

Sem a „háborus szolgálat megtagadása minden körülmények között”, sem a „háborus szolgálat minden esetben” jelszó nem lehet elv. A háborus szolgálat megtagadása nem lehet elv, legfeljebb taktika, amelyet az Int. politikájának megfelelően kell alkalmaznunk.

Marx is minden lépés előtt így tette fel a kérdést: Mi használ Európa demokratizálódásának? Mi is így kérdezzük: Mi használ a nemzetközi munkásosztály fejlődésének, a szocializmus fejlődésének?

Nem tudjuk, hogy a következő há-

boru okvetlenül világháboru lesz-e, bár a valószínűség emellett szól, mégis meg kell vizsgálnunk álláspontunkat egy lokális háboru esetén.

Alig pár éve megőrtént, hogy a vörös Bécsből két gyorsvonatorányra fekvő határon megjelentek egy fascista diktatura kalózái. Mi volt a teendő, hogy az ellenforradalmi csapatok céljaikat meg ne valósíthassák? Lehet-e ilyen helyzetben, bár Ausztria, amelyet védeni kellett, még mindig kapitalista ország, a fegyverszolgálatot megtagadni és azt a viszonylagos demokráciát és hatalmat, amelyet Bécsben és Ausztriában a munkásság kiküzdött magának az ellenforradalmi és monarchisztikus törekvéseknek átengedni? Ugyebár nem. De mégis ezt a harcot is, az osztály munkásságnak ezt a védekező harcot csak az Int. állásfoglalása szerint kellett volna harcolnia. De az Int. hibája, hogy nincs, még ma sincs, világos állásfoglalása! Mit legyenek a munkáspártok egy elkövetkezendő háborus bonyodalom esetén, mikor az a fascizmus ellen irányul?

Az olasz fascizmus bukása kétségtelenül az egész európai munkásmozgalomnak és az egész európai demokráciának az érdeke. De mégsem lehet az ellene irányuló háboru egy párt elhatározása. Az Int. elhatározása lehet, mert akkor a munkások nem fogják egymás fejét betörni, — legalább is nem önkényesen és lelkesedéssel, mint azt 1914-ben tették — hanem az olasz fascizmus ellen hadat viselő államok munkásai támogatják a harcot és az olasz munkások pedig a saját elnyomóik fejét törlik majd be. Kétségtelen azonban, hogy a probléma sokkal komplikáltabb is lehet és más államok is keveredhetnek a háboruba a fascizmus mellett és ellen és ilyen esetekben az Int.-nak határozatait újból és újból esetleg változtatni kellene, amely határozatok gyakorlati kivitele sokkal nagyobb bonyodalmaikat okozna, mint a háboru elején kiadandó jelszó feletti megegyezés.

De a fascizmus elleni háboru még elég világos és egyszerű lehetőség. Sokkal bonyolultabb a többi európai államok háboruja esetén való állásfoglalás. A világháboru alatt láttuk, hogy míg a háboru az uralkodó rétegek számára hódítóháboru volt, a népekre mint létükért való harc nehezedett. A háborut viselő imperializmusok rákényszerítették a népekre, hogy fennmaradásukért küzdjenek. A szociáldemokraták nagy többsége ezzel a gondolatlaltal indult a világháboruba: „Nem szabad elveszitenünk a háborut!” Ha ezt a listára a legyőzéstől való negatív félelmet meg is tudjuk érteni, tiltakoznunk kell a megfogalmazás pozitív formába való fordulása ellen, amely a saját nemzetének a legyőzéstől való megóvását csakis a másiknak legyőzetésén keresztül képzelte el! És itt válnak el az igazi nemzetközinek és a szociálpatriótának az

utjai. A demokratikus etika mondhatja: minden népnek joga a legyőzés ellen való védekezés. De amikor ez a *negatív védekezés pozitív* győzelem-akarássá változik, akkor megszűnik a nemzetköziség, amely a nemzetek egyenjoguságát feltételezi. De a mai kapitalista államoknál a védekező háborukat nem lehet a hódító háboruktól elválasztani. A győzelem pillanatában a nyomornak, elnyomásnak minden rémsége, amelyet az egyik állam el akart hárítani magától, a másikra zudul. Így a szociálpárióták is, akik a háboru alatt a saját országuk védelmét, szóval szerintük győzelmét, kívánták, végeredményben a másik ország és így a másik proletárosztály legyőzését, nyomorát, bukását remélték. A tragikus összeütközés lényegében nem akkor kezdődik, mikor a proletárok egymás között háboruszkodnak, hanem, mikor egymást legyőzni akarják!

Mindebből, a világháboru tapasztalataiból, következik, hogy az Internacionálnak döntenie kell: egy újabb általános háboru esetén a pártok a „létezt való küzdelem” címén a háboru szolgálatába, vagy pedig a béke szolgálatába álljanak. A kettő együtt nem lehetséges!

Ezért az Int.-nak minden körülmények között ki kell mondania álláspontját. Ez az álláspont kötelező az egyes országok szocialista pártjaira, akiknek első kötelességük nem az egyes államokat harcukban segíteni, hanem az egész világ dolgozóinak osztályát támogatni. Ez pedig elsősorban a régi határozatok végrehajtása: „... kötelesség a háboru gyors befejezéseért harcolni és a háboruokozta politikai és gazdasági krízist ki kell használni a nép felrúzására és a kapitalista osztályuralom megszüntetésének meggyorsítására.”

Mint láthattuk, a kétféle háboru közül abba, amelyben a demokráciának és szocializmusnak egyértelmű világos célja van, az Int. aktív, pozitív is bekapcsolódhat. Az előfeltétel azonban minden párt számára az Int. határozata. A csak imperialisztikus célokért folytatott háboruban azonban sem az Int., sem egyetlen párt sem vállalhat aktív szerepet. Ilyen esetben a háboruellenes álláspont semlegességtől szabotázsig minden megfelelő eszközt igénybe vehet. A megfelelő eszközöket az adott helyzet határozza meg.

A bolsevista jelszó „a nemzeti háboru polgárháboruvá változtatni” nem lehet általános érvényű recept. De ha az uralkodó osztályok az imperialista világháboru szörnyiségét megismételnék, úgy számolniuk kell azzal, hogy a nemzetközi munkásosztály nem védhet mást, mint saját jövőjét és nem akar meghódítani egyebet, mint a szocialista társadalmat.

Az Internacionálé necsak elméletileg, de gyakorlatilag is tisztázza politikáját. Nem szabad megtörtennie, hogy az Int. háboru esetén ne legyen akcióképes. Minden állam, amely el-

A NAP FÖLKELE!

423

Ébredjétek föl és köszöntsetek a napot, a meleg lehelletű és sugárzó tekintetű apát a rügyek kibontóját és az utak megvilágítóját ébredjétek föl és gyertek velem az ösvényen mely a zöld mezők között vezet a szántóvető ember kunyhója s a kovács zengő műhelye előtt haladunk tovább s ne kérdezzetek beszél ez a világ önmagáért a dolgok kezdete óta jó ismerősöm itt minden nem a lemondás hanem a számvevés kenyerem s hiába kísértének meg szavakkal viharok hiába csavarják ki körülöttem a fákat nem állok támasz nélkül ha erdőn megyek át virágot szakítok kedvesemnek s ujjaim illatosak lesznek a kisajtolt nedvektől

ó de hol vannak itt az erdők s társaim közül ki látja a virágokat amint kicsattant ábrázattal kelet felé fordulnak s karész száraikon nevetve bólogatnak sas nem száll erre s a gyerekek ájultan fekszenek anyjuk ölében a menyecske kijön a házból és sirva fakad hogy putonyát nem tudja megmeríteni a kiszáradt kuthan kukorékolj kakasom a hajnalban mégsem a végítéletek órái ezek nézz meg fölgerjedt madaram nézz meg nem üres táblákkal és nem fehérbe öltözött állok én itt mint aki halni készül

ébredjétek föl mondom és gyertek velem hogy a zegzugos városban megmutathassam nektek az asszonyt akit szeretek barátaimat akik derékul kitartanak mellettem a harcban a néhány fiatal lányt akik örülnek meleg kézfogásomnak és megjuhászodnak szigorú tekintetem alatt mert szeretnek engem bátorságomban és egyszerűségemben.

Kassák Lajos

ben akadályozná, az, bármilyen „igaz ügyet” is véd, a munkásság ellensége és az ellen a semlegesség és szabotázs minden lehető fegyverével fog fellépni elsősorban saját munkásosztálya. Ezek a fegyverek a semlegességtől a szabotázsig a háboru alatt az Internacionálé szerint használhatók és minden lehetőségben a munkáspártoknak egy politikájuk lehet csak: az *Internacionálé politikája*.

Tudjuk, hogy az Intern. politikájának a nemzeti politika elébe való helyezését az uralkodó osztályok hazárdulásnak szokták nevezni. Mi ellenben az emberiségárusulásának vádjával felelünk. És a világháboru megtanított bennünket arra, hogy meg kell teremtenünk az Internacionálé politikáját, oly Internacionálét, amelynek megvan az önrendelkezési ereje.

Fenti cikk a munkásságnak a háboruval szemben való állásfoglalását, sok eshetőségből, több oldalról, a mulat revidálva és a jövőbe vetítve vi-

lágítja meg. De végeredményben annak a negatív-pozitívumnak kivételével, amellyel a szociálhazafiságot tagadja, semmi fixet, semmi határozottat nem mond. Nincs kialakult, világos pontja, amelyen áll és ha ezt az álláspontot, bármely dolgozó, bármely szocialista el is olvassa, állásfoglalását nem határozták meg és nem tudhatja, mik gyakorlati tennivalói. A legfontosabb pontokban homályos és általános megállapításokat kap és sem a Népsz. ség féltagadása, sem a II. Internacionálé állásfoglalásának követelése nem világosít fel a teendőket felől. A „munka” múlt évi novemberi számában világosan leszögezte álláspontját a háboruellenes szocialista feladatokat illetőleg. Fenti cikket szerzője érdemes személyisége és különösen háboru alatti fellépése szempontjából kivonatoltuk és szívesen vesszük olvasóink hozzászólását, mit tegyünk ha a háboru kitörne-témához.

Nádass József

munka

FÖLDRAJZ ÉS POLITIKA¹

Kétségtelenül igaza van Sternbergnek abban, hogy talán minden eddigi kutatónál erősebben hangsúlyozza a modern imperializmus problémáiban a területi összefüggések jelentőségét, az „imperialista tér” szerepét s azt, hogy éppen ezek a területi összefüggések azok, amelyek a maguk folytonos kölcsönhatásaiban nemcsak a gyarmatok képét formálják ki, hanem az imperialista országok gazdasági, politikai és szociológiai szerkezetére is döntően kihatnak.

De ha ez igaz, akkor a modern imperializmus nemcsak „anyaország” és gyarmatának viszonya, vagy legalább is sokkal kevésbé csak az, mint valaha, hanem egyszersmind azoknak a bonyolult kölcsönhatásoknak a sorozata is, melyben valamennyi tőkés ország és valamennyi gyarmat áll egymással.

A mai imperializmus tehát földünknek, mint egységes imperialista térnek a kérdése, de természetesen úgy, hogy a területi, tehát földrajzi kérdésekben gazdasági törekvések és küzdelmek fejeződnek ki és keresnek megoldást.

Ebben az értelemben a közönséges térkép is, ha csak jó — hozzáértő ember kezében az imperializmus szemléltetésének nélkülözhetetlen eszköze. De Radó térképei többek között, a közönséges térkép a földnek magát csak képét mutatja, mindazt, ami belőle következik, legjobb esetben csak sejteti, s a nézőnek az egyes területek, vizek, utvonalak stb. jelentőségét a térképtől függetlenül már eleve tudnia kell.

Ezzel ellentétben Radó atlasza oly térképrendszer, amely nemcsak a területi összefüggéseket mutatja meg, hanem térképek sorozatában feltárja az imperializmus gazdasági, politikai, népességi stb. problémáit s mellesleg ezek történeti fejlődését is. Ez a térképsorozat tehát nem feltételezi a különböző problémák ismeretét, hanem éppen ellenkezőleg megtanít rájuk s ez a nagy, mondhatnók uttörő jelentősége minden más atlaszsal szemben.

*

A mű kb. 150 térképet tartalmaz, melyek stilizáltak, azaz mindig egy bizonyos kérdés szempontjából vannak megrajzolva: minden térképet rövid szövegrész egészít ki, mely a kérdés adatszéri összefoglalását adja. Az egész anyag több csoportra oszlik.

Az első csoport az imperializmus egyes korszakait, tehát történeti kifejlődését mutatja be, kb. 1875-től napjainkig. E szakaszt a világháború két részre vágja: a föld első felosztását (1875—1918) átfoglalja, a második (1918—1929) feltárulnak a különböző „békeszerződések”, a monarchia és a német gyarmatok feldarabolása, a fejlődés képét a háború utáni valutaárizis és az új háborúra való készülőds térképe fejezi be.

A második csoport a ma nagy hatalmait és a kisebb gyarmatbirodalmakat mutatja be; e térképek természetesen nem elégednek meg azzal, hogy megrajzolják az egyes birodalmak határait, hanem mindig megmutatják az egyes hatalmak érdekszféráit és terjeszkedésük irányát is. Ezek a térképek mélyen nyilvánvalóvá teszik, miért áll a világpolitika a fokozódó fegyverkezés jegyében: a kapitalista világnak minden egyes hatalma erőszak segítségével építette ki és tartja fenn határait. Európa képén ez a küzdelem az angol—francia ellentét elmélyülésében fejeződik ki. A világháború óta ez lett Európa nagy politikai problémája, mint ahogy azelőtt az angol—német ellentét volt az, persze azzal a nagy különbséggel, hogy míg az angol—német viszály világpolitikát irányító erő volt, most ennek irányítása jórészt áttevődött Európán kívüli hatal-

¹ Jegyzetek Alex Radó: Atlas für Politik, Wirtschaft, Arbeiterbewegung. — I. Imperialismus e. atlaszához, Verlag für Literatur und Politik Wien-Berlin kiadása.

makra és Európa mindinkább ezek függvényévé válik. Emellett az angol—francia küzdelem jelentőségét még ezen a kereten belül is erősen csökkenti az orosz probléma, amelynek világtörténelmi szerepe pedig egyelőre sokkal inkább Európán kívül bontakozik ki.

Európa e belső küzdelme adja meg az u. n. népszövetség lényegét is, ez t. i. alig egyéb, mint az angol—francia versengés eszköze. Ezt mutatja az is, hogy egyrészt az USA, a leghatalmasabb imperialista állam, másrészt a Szovjetunió s a hozzá közel álló ázsiai államok, mint Mongólia, Törökország, Afganisztán stb. nem tagjai és keretén kívül állanak.

A harmadik csoport közelebbről megmutatja, mik az okai a hatalmak élet-halálküzdelmének. Nyersanyagforrások és piacok, ez a tőkének az a két pólusa, amely között az egész termelés küzdelme lefolyik. A világháború óta a különböző gyarmatok mindinkább leválnak az európai imperializmus testéről. A termelés minden racionalizálás mellett is nem tud eléggé gazdaságosan alakulni. Új, tökéletesebb üzemi anyagokra van szükség (szén helyett kőolaj stb.). Mindez a nyersanyaglelőhelyek és piacok utáni hajszát mind lázasabbá teszi: ebből fakadnak a mai imperializmus legsúlyosabb ellentétei. Ennek megfelelően a térképek egyrészt a nyersanyagok kérdését tárják fel — szén, ásványolaj, vasérc, alumínium, acél, mangán, réz, káli; gyapot, kaucsuktermelés és autóipar; cukor, kávé, gabona és rizs; aranykészletek — másrészt a világkereskedelem és világhatalom problémáit ábrázolják. Uralom a föld nyersanyagkészlete és fogyasztópiacai fölött: ez a világhatalomért való küzdelem magva; e küzdelem a föld két leghatalmasabb birodalma: Anglia és az USA közt folyik s — bár a legutóbbi flottakonferencia látszólag nyugvóhelyzetet teremtett — napról-napra ádagabb formát ölt.

A nyersanyagért és piacért folyó harc természetesen a közlekedésért folyó harcot is jelenti. Ezt tárja fel a negyedik csoport: a tengerek uralmáért való küzdelmet. A világhatalom kérdése a tengereken való uralom kérdése. Az Atlanti-óceán, az Indiai-óceán Anglia kezén van — a Földközi-tengeren Anglia, Franciaország és Olaszország érdekei kereszteződnek. — a Csendes-óceánon USA (és mellette Japán) az ur. A hanyatló Atlanti-óceán és az emelkedő Csendes-óceán érdekei az Ázsia—ausztráliai közep-tengeren kereszteződnek: itt fog eldőlni a Csendes-óceánért s vele együtt a világhatalomért folyó küzdelem első szakasza, amelybe természetesen az újjászületett ázsiai kontinensnek (Oroszország, Kína, India) is lesz szava.

Végül a két utolsó csoport az imperializmus egyes külön politikai kérdéseit és a föld országainak gazdasági képét mutatja be, azonkívül a nemzeti kérdések hatalmas anyagát dolgozza fel. Ha ez utóbbi problémát vizsgáljuk a földkeresség különböző országaiban, látjuk, hogy világszerte mindenütt gazdasági ellentéteket jelentő faji harcok dúlnak s hogy e kérdések megoldása a kapitalizmus keretén belül lehetetlen. Hiszen csak Európában 40 milliónyi nemzeti kisebbség fenyegeti a mai államrendszerek keretét és maga az imperializmus képében megjelenő kapitalizmus a közvetlen oka annak, hogy több mint 700 millió, sőt Kínát is számítva, több mint egymilliárd tulnyomórészt színes ember — a föld lakosságának több mint fele, — gyarmati elnyomatásban él.

Radó atlasza az imperializmus teljes keresztmetszetét, valósággal gyakorlati kézikönyvét adja, s hozzá a kép tiszta, világos, mindennél érthetőbb eszközeivel. Az ilyen mű jelentősége a munkásmozgalomban valóban nem mindennapi, örömmel várjuk a sorozat további köteteit.

Falus Ervin

KÖVETELJÉTEK a 100% által hamisított „kassáklevél” eredetijének felmutatását! a hamisítók és denunciánsok felelősségre vonását!

A MUNKÁSFÉNYKÉPÉSZ

Statisztikai adatok nélkül is állíthatjuk, hogy ma már sok-sok ezerre tehető azoknak a munkásoknak a száma, akik szabad idejükben fotografálnak, anélkül azonban, hogy ezt a munkát tudatosítanák magukban. A legtöbb munkás «megőrökit» bizonyos dolgokat, legtöbbször arcokat, a kirándulások résztvevőit és ennél nem vagy ritkán megy tovább. Csupán vasárnapi szórakozás nála a fényképezés (mert csak vasárnap ér rá), csinál valamit, ami nincsen összhangban sem a fényképezés lehetőségeivel, sem a maga osztályhelyzetével és társadalmi céljaival. A munkásság az élet eseményeibe döntően beavatkozó tényező s ha ezzel tisztában van, a fényképező-géppel is az élet eseményeihez kell fordulnia, hogy célja és értelme legyen a munkájának. Minden alkalmat felhasználva, a hétköznapi élet jelenségeit kell szocialista szempontból megőrökíteni a lencsével, hogy ezek a fényképek, túl a szórakozáson, egy új emberi látás kifejezői, részben az osztályharc fegyverei, részben a munkásmozgalom történelmi dokumentumai legyenek.

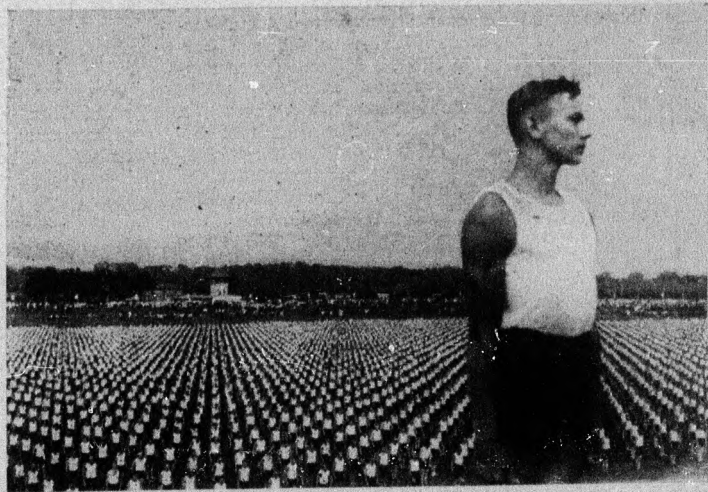
A fényképezésnek ezek a lehetőségei a film elterjedésével kapcsolatban mutatkoztak meg. A filmben fordult először a fénykép az élet egészéhez és a filmben bontakoztak ki a fotografálás törvényszerűségei is, mert a film képekben beszél; a képben tehát minél teljesebben igyekezett kifejezni a mondanivalót.

A mondanivalóval és különösen a szocialista mondanivalóval kapcsolatban tehát nemcsak az a kérdés vetődik fel, hogy mit fotografáljunk. Hanem felvetődik az is, hogy miképpen fotografáljuk a dolgokat, hogy a kemény, minden érzelmi befolyás nélkül látó fényképező-lencsével szocialista életlátásunkat kifejezhessük.

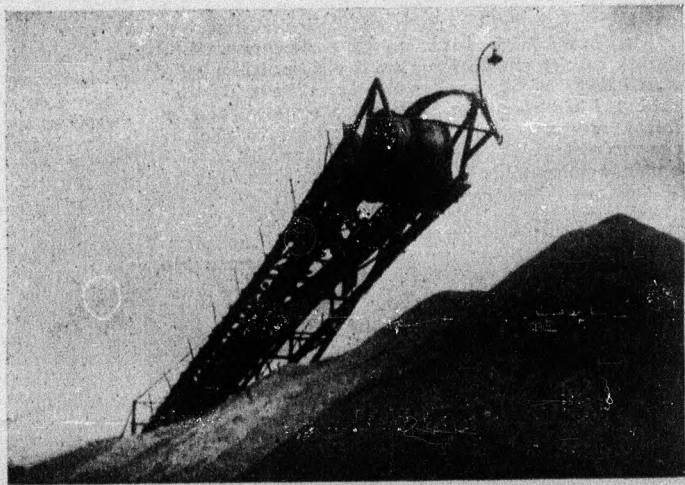
Tudjuk, hogy semmi sínes önmagáért, hogy mindennek szerepe van. Tudjuk, hogy semmi sem áll önmagában, hogy mindennek összefüggése van. Tudjuk, hogy a dolgok társadalmi szerepükben mutatkoznak meg előttünk. A dolgok társadalmi szerepének és helyének a kifejezésénél szigorúan ragaszkodni kell a marxizmus reális világszemléletéhez.

Ez azonban csak a kezdet. A dolgok, az események reális fényképezésében még nem fejeződnek ki teljesen a társadalmi vonatkozások. Holott mi éppen arra törekedünk, hogy a fénykép reális anyagával mondjunk valamit. Éppen ezért, hogy a mondanivalónkat a lencse nyelvén keresztül kifejezhessük, hogy a társadalmi vonatkozásokat felfedjük, a dolgokat szocialista szem-

Ladányi felvétele

Haar felvétele

pontból a legkarakterisztikusabban kell ábrázolni. Meg kell keresni mindig azt a pontot, amelyről nézve az, amit le akarunk fényképezni, a legteljesebben mutatkozik meg. A karakterizálásnál fontos tényező a beállítás, amelyről még külön cikkben fogok írni. A beállítás kérdése a fényképezés kérdése, itt mutathatunk rá szocialista szempontból a dolgokra, ezzel fedezhetjük fel azok eddig ismeretlen vonásait. Ezen a ponton a fényképezés már túlnő az egyszerű reprodukáláson, alkotás lesz, a munkásság emberiségének, osztályhelyzetének cselekedeteink képekben megnyilvánuló dokumentuma.

A fényképezésnek egyelőre csak néhány sorban vázolt szocialista társadalmi lehetőségei készítettek bennünket arra, hogy a munkásságnak ezen a ponton is elmélyítsük szocialista osztályöntudatát és igyekezzünk felszabadítani a polgári behatások alól és hogy a fényképezést is beállítsuk a munkásság céljainak a szolgálatába. Következő számainkban állandóan foglalkozni fogunk a filmen kívül a fényképezés elméleti és gyakorlati kérdéseivel is. Egyben felkérjük olvasóinkat, küldjék be fényképeiket, amelyeket részben közölni fogunk, részben meg fogunk bírálni, úgy hogy ezáltal is segítségükre legyünk továbbfejlődésükben.

Gró Lajos

munka

TROCKI¹

Trocki, igazi nevén Léo Davidovics Bronstein, 1879 november 7-én született, az októberi forradalom kitörésének napján, ma tehát még nem egészen ötvenéves. A munkásmozgalomba tizenhétéves korában került be és az a harmincegy esztendő, amely azóta eltelt, a szüntelen tevékenységet, a megszakítás nélküli forradalmi munkát, elméleti képzést, viták, összeesküvések, kongresszusok, beszédek, manifesztumok szakadatlan sorát jelentette számára. Kétszer állott a cár hírsége előtt, háromszor járta meg Szibériát. 1900-ban Azsia közepéről szökött meg, az 1905. évi forradalom után, melynek egyik legjelentékenyebb vezére volt, az Eszaki Sarkkörön belülről menekült kétezer kilométeren át — a harmadik számúzetésbe már csak a cár, hanem Stalin küldötte Trockit. A két emigrációban eltöltött tizenhat év alatt élt Londonban, dolgozott Wienben, vándorolt Berlinben, kongresszusokon vett részt Londonban, Brüsszelben, Kopenhágában, a Balkán-háború alatt haditudósító Bulgáriában, a világháború kitörésekor forradalmi lapot szerkeszt Párisban, háboruellenes kongresszusokon dolgozik Svájcban, kiutasítják Wienből és Párisból, Svájból és Spanyolországból, megismerkedik minden ország nyílt és titkos rendőrségével, a központi hatalmak épügy üldözik, mint az entente kormányai s az orosz cári rendőrség befolyása is messzire terjed. Végighajszolják egész Európán, északkeleti Szibériától Gibraltárig. Havannába akarják toloncolni. Nagynehezen eléri, hogy az Egyesült Államokba kerüljön, onnan az orosz forradalom első híreire a kanadai internálótáboron s Norvégián át tér vissza tizenkét év után Oroszországba.

Az igazi munka csak itt kezdődik számára. Megszerzei a szovjeteket, felláztatja a helyőrséget, beszél a parasztokhoz, szüntelen támadja a polgári kormánykoalíciót, harcol a tulajdon pártjában fellépő gyávaság és opportunizmus ellen. A petrográdi szovjet elnöke lesz, majd a forradalom győzelme után külügyi népbiztos. Vezető a bresztlitovszki béketárgyalásokat, később az orosz Carnot szerepét vállalja, a forradalom szervezője, a vörös hadsereg felépítője és győzelmes vezére lesz. A hadikommünizmus harmadik küzdelmes éve után, amelyet páncélvonataiban a frontokon és frontok között ulazva tölt el, a vasut- és közlekedésügyet veszi kézbe. A teljesen dezorganizált, elpusztult, nem funkcionáló vasúti hálózat rendbehozatalától függött akkor a forradalom sorsa. Trockit ezt is véghezviszi. Elnöke az ipari koncessziókat osztó bizottságnak, tagja az orosz kommunista párt Központi Bizottságának, állandó előadója a III. Internacionálnak, tanulmányozza az új gazdasági politika és az iparosítás szükségességét, elnöke az ipartechnikai és az elektrifikáló bizottságnak, közben elméletileg is dolgozik, sőt az irodalom, művészet, etika, új életideálok érdekében való küzdelemre is marad ideje (Fragen des Alltagslebens, Literatur und Revolution stb.).

És ezt a Trockit helyezik most a legveszedelmesebb ellenforradalmárnak, ez a Trockit, miután megismerte Stalin számúzetését és végignézte, hogy vetik börtönbe és hajszolják öngyilkosságba az októberi forradalmárok százeit, Konstantinápolyban ül, csaknem létlenségre kárhoztatva, miután a kapitalista Európa és Amerika csakugy megtagadta befogadását, mint a forradalmi Oroszország.

Valóban irigyelnünk kell az új Oroszországot, amely oly gazdag a személtés, elméletileg és gyakorlatilag tökéletes szocialistákban, hogy könnyűszerrel nélkülözheti Trockit, de mellette olyanokat is, mint egyfelől Rakovszki, Joffe, Sinovjev, Kamenjev, Krupskaja (Lenin felesége), Kreszinszki, Preobrazszenszki, Szerdlow, Muradow, Butov, Saporonov, Kalin, Smirnov, másfelől Tomszki, Radek, Rykow, vagy a nem-oroszok közül Ruth Fischer, Karl Korsch, Masslow, Thalheimer, Klara Zetkin, Souvarine, Monatte, Laurat stb.

De Trockit most megjelent hatalmas önéletrajza nemesak a mozgalmas élet külső eseményeit pergeti le előttünk. Egy ember élete ez, egy szüntelen harcoló, bátor, valóban forradalmi élet.

¹ Mein Leben, Versuch einer Autobiographie, S. Fischer Verlag, Berlin 1930.

dalmár, a marxizmust világnézetévé, életfelfogásává tevő ember harcai bontakoznak ki előttünk, s így az önéletrajz jellemrajz is lesz és egyben egy darab történelem. A történelemből, melynek Trockit nem csupán szemlélője, de résztvevője és tényezője is volt, olyan tanulságok szűrődnek le a könyvből, amelyek a szocialista mozgalom mai állásának kritikájához, holnap programjának kialakításához és egészen nagy perspektívában a marxi történelem-filozófiához szólnak hozzá.

Trocki önéletrajza nagy munka, igen jelentős írói kvalitásokkal. Önmaga beállítása a történelmi és mozgalmi múltba nem esik az önéletrajzok szokásos hibáinak egyikébe sem: nem becsüli túl, sem alá az önmaga szerepét. Így éri el az igazi objektivitásnak azt a fokát, amelyet meg is követelnünk az önéletrajz méretein túlnövő, mozgalmi, történelmi és elméleti célokat kitűző művétől. «A konvencionális formákat és a szépirodalmat el akarom kerülni», írja könyvének első lapjain. És ha szépirodalom alatt a fölösleges cikornyákat, a stílus túltengését érti, akkor ez a törekvése teljes mértékben sikerül is.

«Ez a könyv nem hideg fotográfiája, de eleven alkatrésze életemnek. Ezeket a lapokat folytatam azt a harcot, amelyben egész életemet eltöltöttem. Emberábrázolásom egyben jellemzés és értékelés, elbeszélésem egyben védekezés és támadás is. Hiszem, hogy ez az egyedül helyes módszer egy magasabb értelműben objektív, az egyéniségnek és korának adekvát kifejezését nyújtó életrajz megírására. Mert az objektivitás nem azonos a tetteit közönyösséggel... az ily objektivitás hazug konvenció lenne, amelyre semmi szükségem. Ha magamról beszélek, beszélnem kell a bennem levő szeretetről és gyűlöletről is, egészen nyíltan.»

Nyíltan és bátran, kímélet nélkül beszél önmagáról és másokról egyaránt. Tisztán látja, hogy ereje a teóriához, az általános törvényszerűséghez való vonzódás. Mindig többre becsüli az egészet a résznél, a törvényszerűséget a személyes élménynél. Nem az érzelmi forradalmárok, nem a tulhevült fanatikusok fajtájából való. Trockit a logika tette forradalmárrá. A végigvezetett következtetések, a hideg és kemény elhatározások emberének mutatkozik önéletrajzában. Pályafutásából éppen ezért hiányoznak a másoknál oly gyakori fellángolások és elcsüggedések. Nem robbanásokban élte ki magát az ő energiája, hanem egyenletesen, makacsul, keményen dolgozott, mint a fűró. Tudta, hogy a társadalom alakítása az ő feladata és ezért fáradhatatlanul vizsgálta anyaga törvényszerűségeit. «Minden tényhez törvényt kerestem. Ez olykor könnyelmű általánosításokhoz vezetett, de belső szükségletem volt, hogy a tapasztalatok mögött megtaláljam a törvényszerűségeket. Radikalizmusomnak, forradalmiságomnak, ami egész életem tengelye lett, éppen ez az anti-empírizmus, a meglévő alakítására irányuló akarat volt a forrása.»

Tökéletesen ismeri önmaga értékét és álszerénység, vagy önteltség nélkül le is méri azt. Mikor minden előtanulmány, elméleti vagy gyakorlati ismeret nélkül hozzáfog a vörös hadsereg szervezéséhez, így ír: «Sohasem tartottam magam hadvezérnek, vagy stratégának. Mint minden területen, itt is könyörtelenül elítéltem a dilettantizmust... Stratégiai eszeléseimet gazdasági és politikai szempontok irányították. Azt hiszem azonban, hogy forradalmi stratégia számára ez az egyetlen lehetőség.» Mint önmagáról, úgy barátairól és ellenfeleiről is kíméletlenül ír. Elismeri érdemeiket, így például egyenesen megható szeretettel ír Dzserzsinszkiről, a Cseka elnökéről, akinek döntő szerepe volt az ellene folytatott hajszában. Az októberi forradalom napjaiban végzett munkájából ez érdem nagyobbik felét Markinnak, egy egyszerű matróznak engedte át. Munkatársai közül áradozás nélkül dicséri Seljanskit és másokat, de könyörtelenül támadja a tulajdon híveit is és meggyőződését soha nem rendeli alá taktikai szempontoknak. Sinovjevről és Kamenjevéről, akik bosszú időn át vele együtt az ellenzék vezetői voltak, így ítel: «Elméleti és politikai értéküket illetőleg mértékellenül Stalin felett állottak mind a ketten. Csak az a kiesésig hiányzott belőlük, amit jellemnek szokás nevezni.» Pjatakovról, az

Orosz Állami Bank jelenlegi igazgatójáról ezt mondja: «Mindenfajta ellenzékhez szívesen csatlakozott, hogy aztán bürokrata legyen belőle. Mikor három-négy évvel ezelőtt híveim közé számított, már akkor megmondtam, hogy egy ellenforradalom másnapján már venné az aktatáskáját és bevonulna valamelyik hivatalba.» Stalinról, legközvetlenebb ellenfeléről nem mond ítéletet; csak tévedéseit és hibáit analizálja, s Leninnek és özevényének rávonatkozó ítéleteit idézi. Így elmondja, hogy Stalin intrikái már akkor kezdődtek ellene, mikor ő hadseregőparancsnok volt. A déli hadseregnek Vorosilov, a jelenlegi hadügyi népbiztos volt a vezére, mellette a politikai főmegbízott Stalin. A Zaryzinban székelő déli hadiszállás állandóan ellene szegült a főhadiszállás parancsainak. Később, az 1920. évi lengyel háború idején Stalin hiszága idézte elő az orosz offenzíva összeomlását. Ő tudniillik ugyanakkor akart bevonulni Lembergbe, amikor a főhadsereg Varsóba. Így a déli hadsereg elszakadt a centrumtól, amelyet a lengyelek megkerülhettek. Jellemző írja Trocki, hogy Lenin megbetegedése után Stalinnak első dolga volt, Zaryzint — Stalingradnak átkeresztelni.

Trocki főjellemvonása hideg, logikus fanatizmusa mellett meggyőződésének etikai alapja. Tudja, hogy a forradalom fenntartása az emberanyag milyenségén múlik, az emberanyag milyensége pedig nem kizárólag politikai fogalom. Van bátorsága a legpolitikusabb időben kimondani: «nemcsak politikából él az ember», leállni az új művészet mellé és már akkor tiltakozni a blöff-költészet ellen. Követeli az elavult szimbólumoknak (zászlók, dobzó, trombita) ujjakkal, a termelés és technika szimbólumaival való helyettesítését. A Vörös Zászló-rendjel bevezetéséről így ír: «Nagyon nehezen határoztam el magam arra, hogy «forradalmi rendjelet» vezessek be: hiszen csak kevéssel előbb töröltük el a régi rendeleteket. A magam részéről csak olyanok számára tartottam szükséges ösztönzőnek, akikben nincs meg a belső kötelességtudás, a forradalmi öntudat.» De van bátorsága tiltakozni a Lenin bebalzsamozása ellen is, amelyet nem tart forradalmárhoz méltónak. «Forradalmi vezér volt Lenin és egy hierarchia főnökévé változtatták.» A Lenin iránti vallásos hódolatot öntudatosan és bátran ostromozza: «Az epigonok irodalma úgy ábrázolja Lenint, mint a primitív ikonok festői szokták Krisztust: szentet akarnak ábrázolni és karrikatura lesz belőle... a zseni megjelölést én alkalmaztam először Leninre. Lenin valóban zseni volt, de nem volt sem isten, sem hibátlanul funkcionáló automata... sőt, igenis követelt el hibákat, olykor nagy hibákat — mint ahogy ez munkája óriási méretei miatt természetes is.»

Ismétellen követeli a teljes őszinteséget, a tömeg komolyanvevését és állandó informálását, a hibák bevallását és a kritika szabadságát. Így 1919 október 18-i hadiparancsában: «A háboruban történhetnek tévedések, de hazudni, szépitni, másokat és önmagunkat becsapni nem szabad.» Másutt: «Nincs súlyosabb bűnete egy forradalom szellemi hanyatlásának, mintha arra kényszerül, hogy a tömegeket becsapja.» A politika és etika viszonyáról írja: «A politikában absztrakt erkölcsi fogalmakkal operálni nem lehet. Csak a nagy történelmi feladatot betöltő politika képes arra, hogy célját kifogástalanul tiszta eszközökkel harcolja ki, és ha ismerjük a parlamentarizmus korrupszóját, fokozott igényeket kell támasztanunk egy forradalmi diktatúra politikai erkölcsével szemben. Mert egy piszkos papucs ártalmatlan, de egy piszkos borotvapenge igen veszélyes.» «Aki a történelmi folyamatok dinamikáját megérti s aki látja, hogy ellenfeleinket is bizonyos törvényszerűségek erői mozgalták, annak számára a legaljasabb cselekedetek, a legszörnyűbb árulások is veszélytelenekké válnak.»

Mikor harmadik számúzetésében Stalin azt követeli tőle, hogy hagyjon fel az oppozíciós tevékenységgel és ennek ellenében szabadsága visszaadását igéri neki, Trocki így válaszol: «Forradalmártól azt követelné, hogy mondjon le a mozgalom és a forradalom érdekében folytatott munkálkodásáról — ezt csak a legkorruptabb bürokrácia merheti. Ilyen kötelezettséget elvállalni — ezt pedig csak a legbitványabb renegát teheti meg.»

Justus Pál

(Folyt. köv.)

KIÁLTÓ

427

A tenger forgolódik!

Megállsz partjain és figyeled a sirályok szálló csapatjait

s közöttük egy magasabb lény ellengő kódarcát,
ki im, egy percre, feléd fordult s szemedbe nézett.

Ki kavarja ezt a világot?

Ki görgeti a tengert bő medrében s ki hajítja a sirályok forgó koszorúit fejed fölé? Kiáltás, kiáltás,
ha tudsz!

S ha kérdezni nem mersz, felelj! Egy másik tenger
reng szívedben

s fekete fényével ha kiömlene!... Boldogtalanság,
ereszd meg hullámaidat! Minden csepped nagyobb
mint a tenger

s mégis némán ringatod tetemeinket
ez elátkozott világban! Hogy hóg és gőzölög lábaidnál
a szerénytelen mindenség s te leejtett fejjel túrsz
s nem lépsz a víz hátára s nem fogod le a futó kód-
képet — kiáltani sem tudsz?

— Temető, temessétek el!

Déry Tibor

A VASBÓL SZÜLETÜNK

Nézzetek: itt állok ezernyi munkapad, kalapács, üllő
és sok száz társam között.

Vasból kovácsolt térség nyílik fölöttem,

Oldalról gerendák, összecsapolt szögletek,

Tízölnyi magasak,

Balról és jobbról előremerednek,

Szögecselt kupolákkal összehorulnak s mint hatalmas vállak hordozzák az építményt.

A magasba furnak és szétterpeszkednek. Erősek.

Még több erőt kívánnak.

Rájuk tekintek: főlegyenese dem.

Ereimben új, vasas vér vágtat.

Előretörök.

Vasvállam nő magamnak is és rettentő erős karjaim.

Kiforrok az épület vasából.

Főlemelkedem!

Vállaim oszlopaival széttöröm a mestergerendákat és
a mennyezetet.

Lábam még tapodja a földet, de a fejem égfelé feszül.

Emberfeletti erőfeszítéstől zihál a mellem és kiáltok:

„Egy szót, testvérek, egyetlen szót!”

Hangomat visszaveri a vasszerkezet, zörög az egész
épület.

Följebb emelkedem, a kémények fölé.

Minek a szóbeszéd, a végtelenbe süvöltöm:

„Győztünk!”

A. Gasztyev

munka

A DOLGOZÓ NŐ

A nőkérdést általában össze szokták kapcsolni a házasság és a szexualitás problémáival, holott tudjuk, ezek a férfit legalább annyira érintik, mint a nőt. A nőkérdést a nőnek a mai társadalomban elfoglalt helye, a dolgozó nő szerepe teszi égetően aktuális, külön kérdéssé.

Természetesen a nő lelki és fizikai sajátosságai is hozzátartoznak ehhez a kérdéshez, mindezeket figyelembe is kell venni, de mégis ezt is csak a nő társadalmi jelenlétéből és az *összproletariátus* osztályhelyzetéből kiindulva lehet vizsgálni és megoldani. Mert abban a pillanatban, amikor a nő a társadalmi termelő munkában a férfi mellé kerül, nincs közöttük különbség.

Az öskommunistikus társadalomban a nő szellemileg, testileg is teljesen egyenrangú a férfival. Ez a helyzet a magántulajdon kialakulásával megváltozik. Az egyiptomiaknál, görögöknél, rómaiaknál, a középkorban, a nőnek már teljesen alárendelt szerepe van. Csak úgy, mint a kapitalizmusban. A nő élvezeti cikk, vagy szülőgép, akinek semmi szava, befolyása nincsen a közéletre. A kapitalizmus is „főzőkanál való a kezébe” jelszóval igyekszik a nőt viszaszorítani.

Segítségére van ebben az egyház, amely évszázadokon keresztül támogatja a nő elnyomását. A keresztény egyház a nőt tisztátalannak, a bűn forrásának tartja. A VI. században K. u. a. maconí zsinat komolyan vitatkozik arról, hogy van-e a nőnek lelke. A nő nem végezhet egyházi szertartást, a zsidóknál sem. A zsidó templomban a nő elkülönülve ül a férfitől, aki reggeli imájában mindennap hálát ad az Istennek, hogy nem teremtette nőnek.

A liberalizmus, a demokrácia, a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszava szabad mozgást követelt a kapitalizmusnak, a feudalizmus kötött rendszere helyett és szabadságot követelt azért is, hogy a kapitalizmus munkerejüket szabadon árusító bérmunkáshoz jusson. Ezek a jelszavak megmozgatták a nőket is (Ibsen: Nőra). A férfiakal egyenlő jogokat követeltek maguknak (suffragettek), amit nyugaton a választójog kiterjesztésével meg is kaptak. Angliában ma már a 21 éves nőnek is szavazati joga van. Az egész világon kialakult egy új nőtípus, megnyitották előtte az egyetemek, a parlamentek, sőt a miniszteri székig is eljutottak. És a nő felszabadulásáért harcoló polgári nőemancipáció nem is akart többet. Akárcsak a burzsoázia, nem azért csinált forradalmat, hogy a társadalmi termelés megváltoztatásával érje el a maga felszabadulását, hanem azért, hogy ő is birtokba juthasson.

Bizonyos, hogy polgári nőemancipáció szükséges folyamat volt, de éppen annyira nem hozott felszabadulást a proletárnő részére, mint magának a proletariátusnak, a polgári demokrácia. A női nemen belül is egy az eddigi forradalmakat jellemző tünet vehető észre. A nők megmozdultak a feudalizmus ellen, amit a nőnek a termelésbe való bevonulása tett lehetővé. De miután csak a proletárnő végzett valóban társadalmi termelő munkát, végeredményben ő vitta ki a nő részére a polgári jogokat, maga pedig továbbra is elnyomott pária maradt.

A kapitalizmus a feudalizmus korlátainak a ledöntésével látszólag szabadabbá tette a férfit mellett a nő utját is. De ez a proletárnőt is csak annyiban érdekelte, mint a proletárférfit. Mert a társadalmilag ugyan szükséges felszabadítással a kapitalizmus csak minnél olcsóbb munkacseréhez akart jutni, ez azonban nem változtatta meg a nő másodrangúságát illetően a nézeteit. A feudalizmusban felszabadult proletárférfi bérvizonyai a kapitalizmusban ugy alakultak, hogy mindkevésbé tudta a nőt a régi állapotoknak megfelelően eltartani. Ugyanakkor, amikor a kapitalizmus a család szentségét hirdette, szétbomlasztotta a család kereteit, mert a nőt, azzal, hogy a férfinak kevés bért fizetett, kivette a családból és bekényszerítette a termelésbe.

A nők foglalkoztatása a háttér alatt még nagyobb arányban folytatódott. A férfiak bevonulásával a nők foglaltak el minden pozíciót, úgy, hogy azok a férfiak, akik leszereltek, egyszerűen szembe találták magukat a nőekkel. Súlyos, mindmáig tartó gazdasági háború vette kezdetét a férfi és a nő között, amit a fasziszták úgy akartak meg-

oldani, hogy a nőket, a szó szoros értelmében, kivették a munkahelyükről. Ez azonban korántsem ijesztette meg a kapitalizmust. Sőt. A racionalizálásban mind kevésbé van szükség szakmunkásra, a kapitalizmus a gyermek mellett nem csak a textil-, üveg-, kozmetikai és a varróiparban, hanem a nehéziparban is előnyben részesítve alkalmazza a nőket, de másodrangúságára hivatkozva a *férfi bérének 50-60 százalékával olcsóbb bérért*.

A kapitalizmus így *tényleges konkurrenciát csinál a férfinak* és ezzel nemcsak a proletariátus egységét bontja meg, hanem állandóan *növeli a munkanélküliséget is*. A 20 évvel ezelőtti Kopenhágában megtartott első szocialista nőkongresszus óta közel 20 millióra emelkedett az ipari tartaléksereg. Mind általánosabb helyzet az, hogy a nő az egyetlen kenyérkereső a proletárcsaládban, amelynek az életvivője a férfinál rosszabb feltételek között dolgozó nő alacsony bérével együtt állandóan esik.

Budapesten pld. 1880-ban 62.624, 1910-ben már ennek majdnem a háromszorosa, 172.079 a dolgozó nők száma. 1929-ben a felnőtt budapesti nőlakosság 70%-a dolgozik, az 1914. évi bérekhez viszonyítva az iparban átlagban 25, az irodai munkáknál 27-28%-kal olcsóbban, a textil munkáknál 12-13 órás munkaidéjéről nem is beszélve, állandóan emelkedő munkaidő mellett.

A kapitalizmusban az értéktöbblet a munkaerő kizsákmányolásából áll elő. A kapitalizmus abszolút és relatív értelemben mind lejjebb és lejjebb akarja szorítani a béreket és ez okozta azt, hogy a nőnek is dolgozni kell. A kapitalizmus kihasználva a nő évszázados elnyomását, feleannyit fizet a nőnek, mint a férfinak, ami azután még lejjebb nyomja a férfi bérét és ezen keresztül a nőt is. A kapitalizmus így *kihasználja a nőt a férfi ellen, a férfit a nő ellen. Ez az tehát, ami a nők bevonulását a termelésbe, külön nőkérdéssé teszi*.

Kihasználhatja a férfi ellen azért, mert a nők éppen évszázados elnyomtatásuk következtében sokkal öntudatlanabbak, mint a férfiak, mert nagyrésztük még most is ideiglenes állapotnak tekintik azt, hogy dolgozik. A római nő elnyomottságában sokkal szenvedélyesebben kapaszkodott a kereszténység tulvilági enyhülést ígérő misztikumába, mint a férfi. A nő impresszionisztikus karakterébe sokkal mélyebb nyomokat hagynak az egyház misztikumai s amint a múltban, úgy a jelenben is a nő az egyház és minden konzervatív törekvés leghűbb támasza. Németországban például, ahol Európában, Ausztrián kívül a legnagyobb az osztályharcos nők tábora, a nők azok, akik a reakciós szervezeteket tulajdonképpen támogatják és akik még mindig hisznek ezen a renden belül az apa, anva, gyermek idillikus lehetőségének az előjvetelésben. Külön nőkérdés a nő mai társadalmi helyzete, mert a proletárnő sokkal kevésbé ismerte fel felszabadulásának egyetlen lehetőségét, mint a férfi. Kevésbé ismerte fel, hogy *a nő nem különülhet el a proletariátus osztály-küzdelmétől*, hogy a nőnek, a férfival, hasonló munkáért, *egyenlő bért kell követelnie* s hogy általában a nőnek éppen úgy részt kell vennie a társadalmi munkában, mint a férfitársulárnak.

Természetes, ezt az uralkodó osztály minden eszközzel igyekszik megakadályozni. A különböző türelemre, megadásra hoválo egyházi és világi nőszervezeteken kívül is, minden alkalmat megragad arra, hogy a nőt annak ellenére, hogy éppen ott és úgy dolgozik, mint a férfi (a nők éjjeli munkáját például alig két-három európai állam tiltja), mégis elkülönítse a férfitől, legfőképpen azzal, hogy visszaszorítsa a családba. Sőt, a legtöbb helyen a szociáldemokrata pártok is a nőben a családtagot, a háztartás örét és nem a termelő, dolgozó embert látják. A családba akarják visszaszorítani a nőt, akkor, amikor éppen a kapitalizmus az, amely a nőnek a termelésbe való bevonásával ezt a keretet megszünteti. És amely családi keret különben a termelési formákkal együtt állandóan változott és alakul ma is.

Az öskori, anvaiogon alapuló társadalomban a család-szervezet más, mint ma. Itt az öröklés rendje is úgy alakul, hogy a tulajdon mindig a törzs, a közösség tulajdona

maradjon. A magántulajdon kialakulásával a férfi kerül előtérbe és megváltozik az öröklés rendje is. A törvényes örökös az apa és nem az anya után számítják, ez az örökös az elsőszülött, törvényes fiú. És hogy ennek származása apai ágról biztos legyen, felállítják a nő házasságelőtli nemi érintkezésének a tilalmát és kialakul a törvényes feleséggel a család mai formája, amely azonban persze így is rengeteget változik az egyiptomiaktól, a görögöktől, a rómaiaktól kezdve mind a mai napig. Ez a magántulajdonban kialakult keresztény-zsidó családforma teljes egészében csak az uralkodó osztálynál áll fenn. A proletárnő éppen a kapitalizmus kényszere miatt ilyen keretek között nem élhet, tehát ideológiailag ide nem is mehet vissza. De nem mehet így vissza a szocializmus szempontjából sem. A proletariátus célja: a termelőeszközök társadalomsítása. A szocialista proletariátus a mai társadalmi rend helyébe egy kollektív társadalmat akar felépíteni. Ezzel a magasabb társadalmi formával szemben, a mai *magánjogi*, tagjait *individualisztikusan* formáló család, ideológiailag reakciós szervezet, ide tehát anélkül, hogy a szocializmus kollektív törekvéseivel, de magával az élettel is a nő ellentétbe ne kerüljön, nem mehet vissza. Sőt, a ma kiélesedett osztályellentéteiben, amikor az események túlnőnek az egyéne és nagy egységek eseményeivé válnak, az otthonmaradt nő sem tudja a háztartás problémáit ebben a szűk keretben megoldani.

Nem az együttélésből, hanem a család ideológiájából kell ma a dolgozó nőnek kivonulni. A családot nem elszigetelten, nem az individualis-feudális keretek közé, hanem a társadalomba kell beállítani, az egész osztály részévé kell tenni. A család problémáit nem az osztálytól elkülönülten, hanem a társadalomban, az osztályproblémával együtt lehet megoldani.

Ha a férfival való osztályegyüttműködésével, önmagától nem is oldódnak meg a nő háztartásbeli, szexuális, lelki és anyaproblémái, mégis kialakulnak azok a lehetőségek, amelyek a megoldást elősegítik. Véglegesen erre csak a pszichológia, és más tudományágak szociális alkalmazásával, a szocialista társadalom tud kielégítő feleletet adni. Azonban a nő mai társadalmi (elsősorban mozgalmi) élete

sokkal közelebb visz a megoldáshoz, mintha a nő, az uralkodó osztály ideológiájában, a régi keretek között maradna.

Az újabb nőgeneráció egy nagy része sokhelyütt, a technizált konyha és sok más elengedhetetlen eszköz nélkül is megtalálta az *ideiglenes* módját annak, hogy a proletárnő, női egyéniségét is átalakítóan formáló, proletármozgalomban miképpen vegyen részt.

Aminthogy megtalálta a legsúlyosabb ponton: a nő anyaságában is az ideiglenes formákat. A nő anyasága az egyetlen komoly és számbaveendő biológiai különbség a férfi és a nő között. A nő anyasága nemcsak a társadalmi munkában, hanem a termelésben is befolyásolja a nő szabad mozgását, csak úgy, mint ahogy a nő üzemi munkája kihasznál van az utód pszichikai és fizikai jövőjére is.

Az orosz anyavédelem, az új kollektív iskola, a rövid munkaidő, a gyermekotthonok, az új technizált lakások mutatják azt az irányt, amelyen haladva a nő anyaságát a szocialista társadalomban, a nő belső, lelki és ideológiai karakterének a megváltozásával egyidejűleg rendezni lehet. A szociálpolitika olyan kiépítésére van itt azonban szükség, amire a kapitalizmus keretén belül nincs lehetőség. Éppen ezért a kapitalizmusban a szocialista mozgalom, a meglévő szociálpolitikát felhasználva, csak arra törekedhetik, hogy leépítse a nő szabad mozgásának az akadályait. A kapitalizmusban a dolgozó nő részére a gyermek szerencsétlenség, a nélkülözések sorozatát jelenti az öröm helyett. Ezért harcol a német baloldali munkásság a szabad anyaságért. Azért, hogy tőle függjön, akar-e és mennyi gyereket akar. És hogy amennyiben arra komoly szociális okai vannak, ne az életét veszélyeztető kuruzslókkal titokban, hanem felelős állami intézmények segítségével akadályozhassa meg a szülést.

Végző eredményében ezzel a harccal is, amely harcot a kapitalizmus kényszerít a proletariátusra, meg akarják szüntetni azokat a gátlásokat, amelyek a nőt a férfival való együttműködésben akadályozhatják. Dokumentálni akarják, hogy a nő csak a férfiproletariátussal kéz a kézben, az egész osztály felszabadulásával szabadulhat fel.

Gró Lajos

A NAP ÉS AZ ÉHSÉG ORSZÁGA

India olyan különös és nagyterjedelmű, hemzsegő lakossága a gazdasági és kulturafokok olyan végtelen skáláját mutatja, hogy hiú leírása szinte lehetetlen. Mégis vannak bizonyos dolgok, amelyek nagy és általános körvonalakban elképzelhetővé teszik India belső életét. T. i. egész nyugodtan megállapíthatjuk, hogy India lakosságának túlnyomó nagy többsége születése napjától haláláig állandóan éheznek.

A lakosság nagyrésze paraszt, földműves és termelő. A terméset nagyon bőkezű Indiával szemben, de a földművelés még teljesen kezdetleges, a kisparasztlakon rengeteg parazita élésködi s a termelt élelmicikkekkel nekik marad a legkevesebb.

A gyárak, malmok és bányák urai rendkívül hosszú munkaidőt kényszerítenek a „nap gyermekei”-re. A kapitalisták — bennszülöttek és idegenek egyaránt — abban a hitben élnek, hogy ennek a naptól-fénytől és friss levegőtől elzárt munkás-tömegnek, amely naponta 12—14 órát robotol sötét bányák mélyén, sivar malmok és gyárak falai közt, erősnek, egészségesnek és jóakarataknak kell lennie.

Azt hiszik, hogy a kapitalista termelés feltételeit Indiában éppenúgy megteremthetik, mint Angliában s egyáltalán nem veszik tekintetbe a rettenlően kiszákmányolt tömegeknek az angol munkásától teljesen eltérő életkörülményeit.

Nagyon csodálkoznak, ha a hindukat gyakran elfogja munka közben az a visszatérő vágy, hogy megfürdhessenek a forró napsugarakban s a malomtulajdonosok és gyárosok nem akarják megérteni a forrongó elégedetlenséget.

Indiának rengeteg nagy városa van. Festői képet nyújt az utcák és bazárok hullámzó tömege, amelyben egyaránt megtaláljuk a nyugat kulturáját utánozó európaiasan öltözködő bennszülötteket, a féleuropai ruhákat s a nyugat kulturájától még „meg nem fertőzött” keleti viselkedést. Nem kevésbé érdekes a lakosság többi részének ruházata, akik alacsonyabb társadalmi helyzetűeknek megfelelően mind meztelenebbek s végül is csak a lágyékkukat és vállukat takarja a „dhoti”, sokan pedig még ennél is kevesebb ruhát hordanak. (Érdekes megjegyezni, hogy

India népének „dhoti” ellátása az angol textilipart egy teljes évig foglalkoztatná.)

A márványtemplomok és szépen díszített európai és angol-indiai lakók bungalow-jai mellett mindenütt megtaláljuk a szegény néptömegek trágyával malterozott és földes padlóju viskóit, amelyek esős időben teljesen átáznak.

A civilizált Anglia már több mint száz éve uralkodik Indiában s még azokban az államokban is, ahol kétségtelen az angol szuverenitás, teljesen elhanyagolják az egészségügyi berendezéseket. Az angol-indiai és európai lakosság még az egészségügyi kérdésekben is teljesen elkülönül a bennszülöttektől, s egyáltalán nem törődnek azzal, hogy még a nagy városok közvétel környékét is, — ahol a nyugati kereskedelem impozáns házakat és utcákat épített — malária és kolerajárványok fertőzik. A hindu negyedek életviszonyai szinte leírhatatlanok. A házak előtti szabad helyeket s az utcák gödreit hulladék, szemét és ürülék tölti be. Mindenütt legyek nyüzsögnek és viszik a fertőző betegségek miázmáit. Az utcákat nem egész négy penny napi fizetésért rongyokba burkolt nők tisztítják, kik gyakran kézzel továbbítják el a széttaposott hulladékokat.

A lakásviszonyok is teljesen megegyeznek az általános egészségügyi helyzettel. A kis házak rendszeren egyszobás, ablak nélküli, válogatás nélkül összeszedett anyagból felépített odúk. A legtöbb ilyen lakásban, amelynek területe 2.50—3.70 négyzetméter között váltakozik, rendszerint tíz-tizenkét mindkénembeli, még csak nem is a családhoz tartozó egyén lakik, eszik és alszik.

Ezek az otthonok olyan tiszták, amennyire csak azt a viszonyok megengedik. A ház verandáján, amely sok esetben albeérlethe van adva, — míg az anya valamelyik gyárban dolgozik, — függőágyban fekszik az opiummal elaltatott gyerek.

India ma forradalmi lázban remeg. A napországi fiai nem bírják tovább az éhséget, a piszkot és az embertelen elnyomatást.

Világ dolgozóit, nyújtatók segítő kezét életükért küzdő testvéreiknek.

A. P.

munka

W. MAJAKOWSKY

W. Majakowsky, az új Oroszország legnevesebb költője. 1894 július 7-én született Bagdadyban, Georgiában. Az apja erődkerülő volt. Majakowsky töle örökölte hatalmas fizikai erőjét és nagy lelki harmóniáját. Ez a harmonikus, szabadságvágytól telített lelkiség 1904-ben, az orosz-japán háború idején ütközik először össze az élettel, amelynek eddig csak szépségeit ismerte az erődben. Nemsokára már aktív részt vesz a szocialista mozgalomban, amiért kétszer is börtönbe zárják.

A börtön magányában ismerkedik meg az irodalommal. Kiszabadulása után írni kezd és a modern festészet és építészet mozgalmaiban is részt vesz. Így alakítja meg az orosz futurista iskolát. Ez azonban részére nem a Marinetti-féle, később a fascizmushoz torkolló játékok, hanem egy új *dinamikus* művészetet jelent.

Majakowsky 1917-ben, az orosz forradalomban találja meg igazi önmagát, akkor alakul ki eredetien forradalmi művésze is, amit élete végéig formakísérleteknek és esztétizálásnak minősítették. 1919. október 25-én fejezi be első nagyszabású munkáját, a *«Misterium Buff»* című darabját, amit Meyerhold mutat be. A darabot a meginduló intrikák miatt csak háromszor adják elő, ezután kénytelen Meyerhold levegni a műsorról. Majakowsky azonban nem hagyja magát. 1920-ban írja meg a *«150 millió»*. 1921-ben felveszi a harcot a *Misterium Buff* újabb előadásáért. A darab ismét Meyerholdnál kerül színre és olyan hatalmas sikere van, hogy csak 200 előadás után vehetik le a műsorról. Ebben az időben írja legszebb verseit és harcos szatiráit is, amelyeknek legnagyobb része az Isvestijában jelenik meg.

Ezekben a versekben már egy egészen új Majakowsky szólal meg, aki a szocialista művészet gyökeréig igyekszik behatolni és onnantól új utra indulni. Művésze így elszigetelten áll az új orosz irodalomban. 1922-ben megalakítja a *«Lef»* című folyóiratot, amelyben a forradalom, forradalmi művészetért és a magát proletárművészetnek nevező irányzat ellen veszi fel a harcot. Ebben az időben adják elő a *Poloska* és a *Füredő* című darabjait is.

Majakowsky a forradalom egyik legelkeszebb híve. Kollektív művész — így Meyerholddal és Tallinnal együtt — szánt ellenfele volt annak a demagóg, állítólagos proletárművészetnek, amely azonban végső eredményében nem egyéb frázisos, erőltet, tartalmatlan lényegében, konzervatív, akadémikus művészetnél. A kispolgár művészek, a polgári irodalom epigonjai azt hitték, hogy proletár frazeológiával már szocialista művészetet csinálnak. Majakowsky keményen harcolt a Proletkult ellen, ami a szervezésben hasznos munkát végzett, de újat alkotni nem tudott. Az új, gyökerében forradalmi alkotáshoz nem elég bizonyos szavakat forradalmi frázisokkal behelyettesíteni. A Proletkult ezt csinálta és így Majakowskynak, akinek a költői felépítve, szükségszerűen ellentétbe kellett kerülni a Proletkulttal.

Majakowsky ellensége volt minden egészségtelen megnyilvánulásnak. Ellensége volt mindazoknak a feltalálkozó elemeknek, akik, ahová befészkeltek magukat, forradalmi frázisaik ellenére is elapósították, bürokratizálták a forradalom lendületét, eredményeit. Eppen ezért már a forradalom első napjaitól kezdve küzdenie kellett az intrikák ellen, ame-

lyek minden újat, Meyerhold színházi főrekvésait is meg akarták akadályozni. Minél teljesebben bontakozott ki Majakowsky tehetsége, annál erősebb volt az ellene indított hajszák. *Bekényszerítették* a Proletárirók Szövetségébe, az intrikák azonban így sem szűnnek meg. Tehetségtelen akarnokokat játszottak ki ellene, több cikkben élő halottnak nyilvánították, de ezenkívül is mindent követeltek ellene azért, hogy elhallgattassák.)

Majakowsky a halálba menekült a hajszák elől. Ez és nem a szerelm volt halálának igazi oka. Ő, aki annyira elítélte az öngyilkosságot, képtelen lett volna bánális szerelmi affér miatt megválni az élettől.

Aktivitását, belső forradalmi szellemét, amellyel hatalmas sárgainges termete az új Oroszország új emberének új himnuszait énekelte, halálba kergették a srébernek, mert robusztus erejével nem volt hajlandó politikai téziseket, kongresszusi határozatokat versebe szedni; tudott újat alkotni, tudott forradalmisága mellett költő is lenni.

H. G.

A 100% Majakowskyról írott cikkében vonatkozásra hozza öt Kassákkal. Teljesen igaza van, mindkettő sorsában sok a hasonlatosság. Kassák fiatalkori formakísérleteinek ugyanaz volt a célja, mint Majakowskyéinak. Az új mondani-va'ók teljes kifejeződéseknek a lehetőségeit készítette elő s hatása alól a 100% nagyhangú „költői”, akik Kassák epigonjai voltak és azok ma is, sem vonhatták ki magukat. De hasonlatos a sorsuk, a dilettánsok ugyanúgy el akarják meríteni Kassákot, mint ahogyan sikerült Majakowsky idegeit felőrölni és eltenni őt az utból.

(—g—)

FEILER KÖNYVE OROSZORSZÁGRÓL

Közgazdasági riportkönyv Feiler könyve, a riportázs jó értelmében. Megvan benne a riportorozat elevensége, könnyedsége, sokat meglátó és meglátató ereje, de a mély alapozottság és a végső, döntő konzekvenciák levonása hiányzik belőle.

«A bolsevista kísérlet» a látzólag pártatlan cím már állásfoglalást éreztet: ami ma van, az csak kezdet, az csak kísérlet, várd be a végét. Ez Feiler látzólagos véleménye és ezt a véleményt különösen akkor hangsúlyozza újra meg újra erősebben, mikor az általa felsorolt tények és adatok azt mutatják, hogy már eredmények vannak, hogy tullepték a kísérletezések idejét. Valahogy úgy tünteti fel az orosz viszonyokat, mint-hogyha a messiás cél felé késélen haladnának az állam vezetői, mindig előre ugyan és közelebb a célhoz, de a semmiből, a lebukás veszedelme mindig, változatlanul fenyegeti őket.

De éppen Feiler által felhalmozott adatok, az általa felsorakoztatott tények mutatják, hogy jelentős már a megtett út. Jelentős az orosz gazdaság átforgalmát tekintve és jelentős, ha az orosz

Arthur Feiler: Das Experiment des Bolschewismus. Frankfurter Societäts-Druckerei GmbH. 1929.

ember változását, emberségebb voltát tekintjük.

Es különösen ez utóbbi az, ami már nem maradt kísérlet, az emberséget, a közösséget való ember típusa az, amelyet az új orosz élet kitermelt, ez az, ami minden körülmények között megmarad és tovább hat a nemzedék fejlődésében. A roppant feladatok megoldásának ki-

A nagy feladatok a termelés — elosztás — államszervezet újáteremtésének megoldása. Az orosz szovjet mindinkább saját körébe húzódik vissza, feladatai között mindinkább háttérbe szorul a nemzetközi kérdések megoldása, számításában mindinkább összezugsorodik a külföldre való támaszkodás, vagy annak kihasználásának gondolata. Önmagának önmaga erejéből való fentartása szorítja éppen az agrártermelés megoldására. Ez a legerősebben vitatott kérdés ma az orosz államban, hiszen az összlakosságnak még mindig cca 80 százaléka — minden városbaterelés és iparosítás ellenére is — falun és földművelésből él. Ezt a lömeget teljes egészében bekapcsolni az új társadalomba, az új élet szemléletbe, az új termelésbe és emberségbe — ez a legnehezebb feladat. És a hadi kommunizmus elmúltá óta, a hosszú évek alatt ekörül folyik a harc. A földosztás, majd a kulákok elleni harc, a falu maradisága elleni harc (ami körülbelül egy év előtt kezdődött), majd most a pár hónap előtti újabb Stalinkanyarodó, erős fehézés — mindez az agrártermelés felépítését, majd modernizálását, végül a kollektív termelési módra való bekapcsolását előzoza. Az agrártermelést felfokozták, de a többtermelés a kisbirtokosok egy részét megerősítette, gazdaggá tette és itt volt az újabb «kulák» veszedelme. A «kulák» letörésével megjelent a termelés apadás. A nyomással végrehajtott kollektív gazdaságok megteremtésével, a technizálás forszírozásával és a szakemberek hiánya miatt újabb veszedelmek követhettek be. A feladat kétségtelenül óriási s a vállalkozás merész. És most akarják keresztülvinni a terveket. Ez a generáció viselje mindazt, amit a «jövendő» (Feiler szépen írja meg, hogy Oroszországban ma csak jövő időben ragoznak, beszélnek!) érdekében tenni kell. És itt a nagy kérdés és ezen ütköznek össze az orosz párt különböző szárnyai: bírja-e a mai orosz proletáriátus a jövendőért reárrakott terheket? Nem feszül-e máris nagyon a kötélnél, nem túlságos merész-e a kísérlet? Az ötéves terv újabb feladatokat, önmegtartóztatást követel az orosz néptől. Nem kétségtelen, hogy az ércsapat (a párt taglétszáma alig egy százalékát teszi az össznépességnek) igyekszik példát mutatni. Nekik meg is van a kitűzött feladat elvégzésében az elégtétel, ők öntudatosak! De a nehezen induló nagy lömeg, a «pártönkivüliek» tizmilliói?

A probléma súlyos és már az is, hogy hozzá mernek nyulni, soha el nem múlt jelentőségű! Példát mutató és lehetőséget nyit a megoldásra. Feiler könyve a próbálkozásnak, a felépítő munkának ezt a nagy kísérletet világítja meg minden oldalról. Legkevesebb égne reflektorai a kulturális újjászervezés, az új orosz művészet eredményeinek megmutatásánál. Ami viszont örthető, hiszen Feiler elsőszóban közgazdasági szakember. A löbbi területen is érdekesen teríti elénk, mint fordul a 150 milliónyi orosz népnek, a világ tizedrészenek termelési módja, társadalmi felépítettsége, hite, kulturája előre, egy külön világosságba.

Nádass József

A SZOCIALJEZSUITÁK FRONTJÁRÓL

100% LEVELHAMISÍTÁSA

A szocialjezsuiták lapja, a 100% szám-
ról-számra a legminősíthetlenebb táma-
dásokat intézi ellenünk. Ahogyan több
izben már kimutattuk: támadásaik merő
hazugságokon alapulnak s ha személyes
vagy klikkéredek úgy kívánják, hazug
vádaskodásaik mellé a denúciálásra is
vállalkoznak. Legutóbbi ilyen eselekedé-
lük a *Kassák-level* hamisítása és Kassák
elvtársnak a rendőrség előtt való denun-
ciálása volt. Ezek után aligha kerül sok
időbe, hogy a 100%-os kalandorok éppen
a radikális munkásság jóvoltából, a ve-
zeri pozíciókról a feledés szemétkoszába
hulljanak. A munkásság ezideig még min-
dig megtalálta a mozgalomba besrleher-
kedett asznaprovokatóröknök és denun-
ciánsoknak megjutalmazási módját... A
Kassák-level hamisítására vonatkozó meg-
jegyzéseinket mi már megtettük május-
ban kiadott két röpiratunkban. (Erdéklő-
dőknek szerkesztőségünk szivesen és díj-
talanul küld a röpiratokból.) S ezzel az
ügyet a magunk részéről, egyelőre, be-
fejezettnek is tekintjük.

A „munka” szerkesztősége

ORGANIZÁLT OSZTÁLYBUTITÁS

A nyíltan polgári sajtó rágalmazó, ha-
zudozó, ferdítő vagy agyonhallgató tak-
tikáját a feltörekvő munkásosztály problé-
máival és eredményeivel szemben ol-
vasóink jól ismerik. Tudják, a polgári
sajtó sem adhat mást, mint ami lényege.
A cél — a szervezett osztálybutítás —
szentesíti az eszközöket:

A 100% című folyóirat ennek a jól
megszervezett butító hadjáratnak egyik
legkörülmönfontabb és legveszedelmesebb
orgánuma. A legveszedelmesebb, mert
a munkásosztály legöntudatosabb réte-
gének megfélemlítésében utazik.

Az orosz munkásosztály mozgalmi
— győzelmeiben, vereségeiben és főleg
tanulásaiban ma döntő tényező a nem-
zetközi munkásosztály mozgalmi irányá-
nak kialakulásában. Így érthető, hogy a
100% különösen ezen a ponton
igyekezik elhivatottsága magaslataira
emelkedni — hogy ferdítsen és butítson.
Vállalkozása hozadékának biztosítására
„marxizmussal” kendőzi magát.

Az orosz munkásosztály harcos meg-
mozdulásairól a 100% hallgat, vagy
ha ez már nem teheti — legalább is ve-
zéreiinek rágalmazásával vesz elégtételt
maganak. A burzsoázia tintakulijainak
receptje szerint: „Dögöljön meg, Trocz-
kij ur!”

De ez nem elég — az orosz viszonyok-
ról aktuális, friss hazugságok kellenek
— tehát a 100% termel hazugságokat.
Néhány jól elhelyezett lendületes orosz-
hazugság ellenében plaszirozza közgazda-
sági analfabéták árucikkecskét közgaz-
daságilag orientált, de tág lelkiismeretű
vagy megfélemlített munkatársak fede-
zete alatt.

Tehát mit tesz és mit nem tesz a
100%?

1. Hazai és külföldi polgári újságírók
follából statisztikai és tárcahalandsá-
kat közöl. (A 100% által tanult hívott
Feiler írja le két orosz bürokrata beszél-
getését: — Mondj el a legjobb viccel
egy szóban! — „Pjatilekai” (5 éves gaz-

dasági ter.) Őket csak a dolog kómi-
kuma érdekli!

2. A hosszú Feiler idézettel szemben
a 100% mindmáig elhallgatta a mar-
xista Pollock művét, mely az első hiteles
írás az orosz tervgazdasági kísérletek
fejlődéstörténetéről.

3. Hallgat a 100% a 15 éves gazda-
sági tervről is! Vajjon miért?

Néhány szemelvény a 100% lompos
hazudozásából:

A III. évf. 6. számának 287. oldalán
153.000—1.053.000 című cikkecske eze-
ket mondja: 1929. évben a mezőgazda-
sági kommunákon a bevetelt terület
153.000 hektár volt, 1930. évben 1.053.000
hektár. Négy oldallal előbb a „Szovjet-
unió és a Keleti-tenger államai” című
cikkben pedig ez áll: III. hó 1-ig 108.000
kollektív gazdaság alakult 183.000.000
hektár területen.

Ugyancsak a 287. oldal szerint a trak-
torok száma a kollektív üzemekben 5848,
a 283. oldal szerint 90.000 traktor dol-
gozik a kollektív gazdaságokban.

Ugyancsak a 6. lapszám szerint a stal-
ingrádi traktorgyár 50.000 traktort állít
elő évente (l. 283. oldal), de a 267. ol-
dal egészen más véleményen van! Sze-
rinte a leningrádi és stalingrádi traktor-
gyárak fogják összesen 40.000 traktort
gyártani.

Ilyen és hasonló az olvasó számfeti-
símzésára spekuláló halandzsák csak
szűk bürokrata klikk-érdekek leplezésére
és az orosz munkásosztály által kiharcolt
eredményeknek közvetlenül s a munkás-
osztály öntudatán keresztül való elsi-
kasztására alkalmasok.

Igaz azonban, hogy a 100%-nak nin-
csenek is más céljai!

A III. évf. 10—11. oldala szerint az 5
éves gazdasági terv végrehajtásához
szükséges 5.000.000 új, a modern mező-
gazdaság ekemeiben járatos munkás, 200
ezer traktorkezelő, 50.000 gépész, 12.500
agronomus, 22.000 mérnök, 40.000 tech-
nikus, 1.300.000 szakmunkást kell to-
vábbképezni, ezenkívül 235.000 új, tan-
ult építőmunkásra lesz szükség. Össze-
sen több mint 5 és fél millió ember. A
cikkirő szerint a kiképzésre szánt összeg
1 milliárd rubel. Eszerint tehát egy em-
ber kiképzésére esik havonta 2 és fél ru-
bel. Nem magyarázná meg a cikkirő,
hogyan képeznek szakmunkásokat, tech-
nikusokat, mérnököket, agronomusokat
sib. havi 2 és fél rubelből?

Vagy a 100% olvasóinak tilos ilyen
részletkérdések iránt érdeklődést el-
árulni?

Vagy fordítva — a 100% reméli,
hogy olvasói sikerült maradék nélkül
tompaelméjű esodahivó analfabétákká
nevelni?

Lenin, az orosz munkásosztály nagy
praktikusa és teoretikusa írja hasonló
nagy és kiesiny hazudozásokra célozva:

„A dolgok megismeréséhez szükséges,
hogy a forradalmi párt minden tagja el-
foglaltanul és becsületesen tanulma-
nyozza őket. Aki valamit bizonyított és
kritika nélkül elhisz, az reménytelen
hüllye, azt egy közlegyintéssel kell el-
intézni.”

Felszólítjuk a 100%-ot, mérsekelje
butító munkáját, mert a munkásközvé-
lemény megzavarására, félrevezetésére
és lezüllesztésére irányuló machinációira
a jövőben is ru tokunk mutatni.

Szabó Lajos

A 100% ESTJE ÉS A KIKEZDETT PUNALBUA

Olvasóink előtt köztudomású, hogy
múlt évben szóban és írásban lelepleztük
a 100% és *Palasovszky Ödön* együttmű-
ködését s a munkásmozgalom etikai tisz-
taságát követelve, tiltakoztunk az ellen,
hogy az állítólagos baloldali 100% *Pa-
lasovszky Ödönt* becsémpessze a munkás-
ság kultúrestéire. Azt monduk: *Pa-
lasovszky*, a *Karátsonyi-palota* „Arkan-
gyal”-a maradjon meg a kurzusgrófok
arnyékában s dekadens, nyegle mókával
ne fertőzze meg a fiatal munkások érzés-
és gondolatvilágát. *Tamás Aladár* az-
zal lévesztetlét meg a fiatal munkáso-
kat, hogy erre a grófnak való szereplé-
sükre a baloldali mozgalom érdekében
szükség van. Mi tiltakoztunk a kalandor-
tempó ellen. A munkásság helyeselte ül-
lást foglaltunkat s a 100% nyilatkozni
volt kénytelen az ügyre vonatkozólag,
Palasovszkyt hóboros köllőeskének bé-
lyegezte és megtagadott vele minden kö-
zösséget.

De ez a meghurcoltatás csak kifelé szó-
lott, belül továbbra megmaradt a testvéri
egység. Erthető. A büntársakat sokféle kö-
telék fűzi egymáshoz. Taktikából egy-
időre elhallgattak, de hogy azt hitték, az
ügy feledésbe merült, újra előbujtak, újra
rácheztek a fiatal munkások filléreire és
ellenértékű *Palasovszky*-féle „Punaluát”
akartak nekik felszolgálni ének-szavaló-
és mozgáskórus formájában: „*Szintétikus
kórus*!” címen.

A hirdetőoszlopokon megjelentek a
100% öles plakátjai:

SZINTÉTIKUS KÓRUSEST.

(Különféle mókás műsorszámok.)

Rendezők:

Palasovszky Ödön
Tamás Aladár
Tiszal Andor

Közreműködők (többek között) a 100%
ének- és szavalókórusa.

Amint látjuk, *Tamás Aladár* és *Pa-
lasovszky Ödön* egymás karján megint ki-
jöttek a világhosszra. De nem a legszere-
esebb pillanatban. Ugyanis néhány nap-
pal később egy másik plakát is meg-
jelent az oszlopokon, amely *Bethlen*
grófnő pantomimjének előadását hirdette
a „*Városi Színházban*”.

A plakát szerint a műsor főszereplői:

Róna Magda
Kövészky Agnes
Palasovszky Ödön

A koreográfiát készítette:
Madzsar Alice.

A két plakát egyszerre való megjelenése
olyan felzudulást okozott a 100% értel-
mesebb tagjai sorában, hogy *Tamás Ala-
dár* szerkesztő urnak az egész kalandot
vissza kellett csinálnia. Azzal az ürüggyel,
hogy a rendőrség betiltotta, nem tartották
meg a *szintétikus mókát*. A lapokban
kommunikéket helyeztek el, hogy a rend-
őrség betiltotta az estét, viszont azt már
nem tudták elérni, hogy *Bethlen Margt*
grófnő estéjéről ne jelenjenek meg a kri-
tikák, amelyek nagyon elismerően nyilat-
koznak *Madzsar Alice* és *Palasovszky*
Ödön forradalmi művészetéről.

munka

A kegyelmes grófnő valóban hálás lehet *Madzsar Alicének és Palasovszky Ödönnek*, hogy ez a két munkásmozgalmi nagyság szörnyű bulodali elfoglaltságuk mellett időt szakítottak maguknak ahhoz, hogy tehetségükkel hozzásegítsék a nagyközönséget *Beithlen* grófnő ünnepléséhez. Ennek a megérdemelt sikernek mi is szívből örülünk. Sajnos, abban azonban nem vagyunk biztosak, hogy az az ur, aki turaruhában, kék ingben és a fogai között keresztbefektetett 100%-kal a „Városi Színház” nézőterének első sorában ült, az *Tamás Aladár volt-e*. Valamivel magasabb növésűnek látszott, — de viszont olyan eszeveszetlen tapsolt, hogy mégis csak ő lehetett. Kicsit maszkirozva. No jó, nehogy a rendőrség felismerje.

— Dehát a 100% ott volt a fogai között? — kérdezhetné most valaki joggal.

— Az semmi — feleljük —, az csak a mozgalom érdekében volt így.

A KÉTÉRTELMŰ KRITIKA

A fentebbiekből láthatjuk, hogy minden nyilatkozatok ellenére *Tamás Aladár és Palasovszky* továbbra is együtt akarják boldogítani a kulturára éhes, fiatal munkásokat. Ebből azonban nem következik, hogy *Tamás Aladár* nem épen úgy taktikázik *Palasovszky*, sőt *Madzsar Alice* háta mögött is, mint ahogyan azt minden alkalommal tenni szokta.

Az *M. T. E.* tavalyi matinéjáról például, vezetőcikkben emlékezett meg a 100%, az idei ünnepélyről azonban már csak annyit írt a szerkesztői üzenetekben, hogy az ellenforradalom szelleme lebegett a nézőtér felett.

Tavaly a 100% szerepelt az ünnepélyen, mint irodalmi csoport, azóta elrágta maguk alatt a fát s az idén a „Munka” csoport kórusa és szavalói szerepeltek a matinén. Mindenki tehát azt gondolhatta, hogy a szerkesztő ur fölényes „kritikája” a *Munka-csoportra* vonatkozik. Tévedés! Mikor *Tamás* úrtól számon kérték, hogy mondja el, mi volt a kifogása a *Munka-csoport* művészei ellen, akkor indignálódva kijelentette, hogy „az ellenforradalmi szellemet nem a „Munka-csoport”, hanem *Madzsarék táncsoportjának* dekadens vonaglása képviselte”. *Tamás Aladár* ilyesmiket mond tura közben. Viszont az is természetes, hogy a zeneakadémiai *Madzsarékkal*, *Palasovszkyval* együtt grüндolt *Szintétikus Panatouát* jóval ezután a „kritikája” után plakátírozták ki.

Micsoda kétszínű játék az egész vonalon!

S mindez a munkásmozgalom keretén belül!
Teller Ernő.

Magyarul is megjelenik:

Az élet csodái

H.G.Wells Nagy Biológiája

amelyet a világ legnépszerűbb írója egy európai nevű szaktudós, JULIAN HUXLEY, a londoni Royal Institution fiziológiai professzora társaságában írt.

3 hatalmas kötet, 1000 oldal, 1000 egy- és többszínű kép
Fordította: **Dr. LAMBRECHT KÁLMÁN** egyetemi magántanár

A természettudományok legújabb eredményeinek összefoglalása, rendszeresen, kimerítően, könnyen érthető, világos, művészi feldolgozásban.

A tudományos viágfelfogás alapköve és ezernyi érdekes, életbevágó, gyakorlati jelentőségű és bíró kérdés megvilágítása

H. G. WELLS ugyanolyan eredeti nagyperspektívájú felfogásban vizsgálja az élet jelenségeit, mint nagy világtörténetében a múltat

Wells Nagy Biológiája szellemesen ismerteti a földi élet keletkezését, a növény- és állatvilág evolúcióját, az ember testi és lelki szerkezetét, a mai élet képét a sarkvidéktől a trópusokig és azokat a változásokat, amiket a jövőtől várhatunk

Romániában	főbizományos:	Novitas könyvterjesztő vállalat	Cluj
Jugoszláviában	"	Literaria	" Subotica
Szlovákiában	"	Weisz M.	" Bratislava.

A PANTHEON előfizetést hirdet erre a hatalmas műre

Aki május hó 10.-ig beküldi előfizetését

három jelentékeny kedvezményben részesül:

1. A művet P 72.— bolti ár helyett P 56.— előfizetési áron kapja.
2. Ezt az összeget hót pengős havi részletekben törlesztheti.
3. Teljesen ingyen, ajándékba kap nyolc regényt egészvászonkötésben. Ezeket maga választhatja ki Wells Repräsentativ Regénysorozata 20 kötete közül.

A teljes mű ez év karácsonyára jelenik meg, az ajándékköteteket június, július, augusztus és szeptember hónapokban szállítjuk teljesen költségmentesen

B'ztosítsa magának az előfizetés hármass kedvezményét.

Küldje be a

MUNKA

mai számához mellékelt megrendelő levelezőlapot

a 14-ik szám tartalomjegyzéke: nádass endre: kapitalizmus—munkanélküliség • i. laurat: az ember és a gép • f. adler: ha mégis kitörne a háború • kassák lajos: vers • talus ervin: földrajz és politika • gró lajos: a munkásfényképész • justus pál: íröckli • gró lajos: a dolgozó nő dery tiber és a. gasztyev versei • a. p.: a nap és az éhség országa • h. g.: majakovszky • nádass j.: teller könyvéről • szabó lajos és teller ernő: a szocializmusúttak ellen • schubert, ladányi, haar képei

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: kassák lajos • helyettese: nádass józsef • kiadja az ifjuszocialisták munkaközössége • felelős kiadó: lengyel lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal budapest, VI., lehel-utca 6. V. 1 • minden közleményért a szerző felel • egyesszám ára: 60 fillér. előfizetési ár félévre 3 pengő, egész évre 6 pengő

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN

FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA